

LUNDS
UNIVERSITET
Socialhögskolan

**“Det som är mest påtagligt är att man aldrig fått frågan om man är
våldsutsatt, man ses primärt som ett missbruksproblem”**

- En kvalitativ studie om socialarbetares resonemang kring att arbeta med kvinnor som utsatts för våld i nära relation där det också finns en missbruksproblematik

Ronja Johansson Jarl & Malin Carlsson Kovacs

Kandidatuppsats (SOPA63)

HT 2022

Handledare: Carina Gallo

Abstract

Authors: Ronja Johansson Jarl and Malin Carlsson Kovacs

Title: “What is most tangible is that you have never been asked if you are exposed to violence, you are primarily just seen as an addiction problem” - A qualitative study on social workers' reasoning about working with women who have been subjected to intimate partner violence where there is also a substance abuse problem.

Supervisor: Carina Gallo

Assessor: Staffan Blomberg

The aim of this study was to investigate how social workers in women's shelters reason about working with women who have been subjected to intimate partner violence where there is also a substance abuse problem. The study was based on semi- structured interviews with six social workers working at women's shelter in Sweden that welcome women with substance abuse problems. We analyzed our data from the interviews with Ervin Goffman's theory about stigma and Kimberlé Crenshaw's theory about intersectionality. The results of our study shows that the social workers who were interviewed describe it as challenging to work with abused women with substance abuse problems. The social workers point out that there are few women's shelters that take in women with substance abuse problems. When they identify various reasons that may be the cause of this, they partly address practical challenges that addiction can bring, but also that there is a stigmatizing view of women with substance abuse problems that leads to it not being a prioritized target group. Something that is consistent in the social workers' reasoning, regarding working with the group, is that they view the women's substance abuse problem as secondary, and believe that the focus primarily should be on their mental health and exposure to violence. The social workers believe that it is problematic that authorities who get in touch with these women tend to focus on the women's substance abuse problems rather than their mental health problems and problems with exposure to violence.

Key words: “*womens shelter*”, “*intimate partner violence*”, “*abused women*” and “*drug abuse*”

Förord:

Vi vill börja med att tacka intervjudeltagarna som ställt upp och deltagit i våra intervjuer. Ert brinnande engagemang och viktiga kunskap har inspirerat oss. Tack för att ni tog er tiden!

Vidare vill vi tacka vår fantastiska och engagerade handledare som stöttat och väglett oss under arbetets gång. Vi vill även tacka vår handledningsgrupp för alla givande diskussioner.

Vi vill även tacka varandra för ett gott samarbete som till sist resulterade i en uppsats, kunskap gällande studiens ämne och en vänskap.

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	5
1.1 Problemformulering.....	5
1.2 Syfte och frågeställningar.....	6
1.3 Arbetsfördelning.....	7
2. Kunskapsläge.....	7
2.1 Litteratursökning.....	7
2.2 Sambandet mellan våld i nära relation och missbruk.....	8
2.3 Konsekvenser av våldet.....	9
2.4 Missbrukets påverkan.....	11
2.5 Skyddade boendes insatser.....	13
3. Teoretiska utgångspunkter.....	14
3.1 Intersektionalitet.....	14
3.2 Stigma.....	16
4. Metod.....	17
4.1 Metodval.....	17
4.2 Urval.....	18
4.3 Genomförande.....	20
4.4 Analysmetod.....	21
4.5 Metodens förtjänster och begränsningar.....	23
4.6 Tillförlitlighet.....	24
5. Forskningsetiska övervägande.....	25
6. Resultat och analys.....	27
6.1 Presentation av intervjudeltagarna.....	27
6.2 Sambandet mellan våldsutsatthet och missbruk.....	28
6.2.1 Psykisk ohälsa.....	28
6.2.2 Hur missbruket påverkar.....	31
6.2.3 Myndigheternas bemötande.....	33
6.3 Tillgänglighet för skyddade boende.....	36
6.3.1 Moraliska förklaringar.....	37
6.3.2 Utmaningar missbruk för med sig.....	38
7. Avslutande diskussion.....	41
8. Referenslista.....	43
9. Bilagor.....	47
Bilaga 1: Informationsbrev.....	47
Bilaga 2: Samtyckesblankett.....	48
Bilaga 3: Intervjuguide.....	49

1. Inledning

1.1 Problemformulering

Våld i nära relation är ett samhälls- och folkhälsoproblem som länge varit tabubelagt men som senaste åren diskuterats och lyfts fram mycket i media (Aftonbladet 2022, Expressen 2021). Våld mot någon du har en nära relation till kan ta sig uttryck på många olika sätt och kan därför vara ett svårdefinierat begrepp. Det handlar om våld som kan vara fysiskt, psykiskt, sexuellt, ekonomiskt, latent, materiellt eller handla om försummelse (Socialstyrelsen 2022; NCK 2022; Moser Hällen 2021). Den juridiska termen våld innefattar de olika våldsbrotten misshandel, mord, dråp och våldtäkt (5 kap.11§ SoL). År 2021 anmäldes 28900 brott om misshandel mot kvinnor varav 81% av förövarna var bekanta med kvinnan (Brå 2022). Jämför man hur relationen med förövaren ser ut vid brott angående misshandel mot män är motsvarande siffror 45% (BRÅ 2022). Enligt statistik från Socialstyrelsen är personen som utsätter kvinnan för våld oftast en man (Socialstyrelsen 2022). Varje år beräknas 20-30 dödsfall där kvinnor över 18 år varit offer och dödat av en man som de har eller haft en nära relation med (Öberg & Hradilova Selin 2019; Hydén 2019). NCK, *Nationellt centrum för kvinnofrid*, arbetar på uppdrag av regeringen med att öka och sprida kunskap om mäns våld mot kvinnor. På deras hemsida finns information om det stora mörkertalet som finns gällande våld i nära relation, då en stor del av brottsoffrena inte anmäler våldet (NCK, 2022).

Kvinnor i alla åldrar och från alla samhällsklasser kan drabbas av våld i nära relation. Det finns dock grupper som löper högre risk att drabbas av våld i nära relation och kvinnor med missbruksproblematik är en sådan särskilt utsatt grupp (Beijer et al. 2015; Ekström 2012; Gilchrist et al. 2019; Gilbert et al. 2012; Clark, & Power 2005; Schäfer et al 2009; NCK 2022; Länsstyrelsen 2021). *Missbruk* är ett begrepp som Nationalencyklopedin beskriver som ett okontrollerat eller överdrivet användande av något, ofta alkohol eller narkotika (NE 2020). Begreppet missbruk har av DSM-5, *Diagnostic and Statistical Manual of mental disorders*, plockats bort som medicinsk diagnos och istället ersatts med begreppet substansbrukssyndrom (Läkartidningen 2013). Några av kriterierna för att få diagnosen substansbrukssyndrom handlar om att bruket ska medföra negativa konsekvenser för individen (Praktisk medicin 2021). Begreppet missbruks nämns i socialtjänstlagen (2001:453) men definieras inte. Socialstyrelsen skriver i sina nationella riktlinjer kring missbruk (Socialstyrelsen 2019) att de använder sig av samma kriterier för att beskriva ett missbruk som DSM-5 gör vid substansbrukssyndrom, vilket vi också gör i vår studie. Flertalet studier visar att risken att

utsättas för våld i nära relation ökar om du som kvinna har en missbruksproblematik (Beijer et al. 2015; Gilchrist et al. 2019, Abramsky et al. 2011; Länsstyrelsen 2021). En faktor som gör gruppen mer sårbar är att det kan finnas en rädsla och misstro gentemot myndigheter såsom socialtjänst eller polis (Beijer et al. 2015; Cockroft et al. 2019; Dworkin et al. 2017; Gilchrist et al. 2019). Trots att det är vanligare att kvinnor med missbruksproblematik utsätts för våld i nära relation och att myndigheter benämner de kvinnorna som en särskilt utsatt grupp, så är inte gruppen prioriterad i forskning eller med riktade hjälpinsatser (Beijer et al. 2015; Gezinski et al. 2021; Gilchrist et al. 2019; Holmberg, Smirthwaite & Nilsson 2005).

Livssituationen som kvinnor med missbruksproblematik befinner sig i kan göra att tröskeln för att söka hjälp blir högre, och när de väl söker hjälp är samhällets insatser begränsade för denna målgrupp. Av 282 skyddade boenden som finns i Sverige för våldsutsatta tar endast 22% emot våldsutsatta som också har en missbruksproblematik (Lindholm et al. 2020; Pastorek et al. 2021). Socialstyrelsen har haft i uppdrag att beskriva definitionen av *skyddat boende* då det ej finns en juridisk sådan och de beskriver det på följande vis: *“boendeinrättning som tillhandahåller platser för heldygnsvistelse avsedda för personer som behöver insatser i form av skydd mot hot, våld eller andra övergrepp tillsammans med andra relevanta insatser.”* (Josefsson & Birk, 2013). Vi vill i vår studie undersöka vilka möjliga förklaringar som kan ligga bakom det paradoxala i att även om kvinnor med missbruksproblematik är överrepresenterade när det gäller våldsutsatthet, är hjälpinsatsen skyddat boende kraftigt begränsat för dessa kvinnor. Detta undersöker vi genom intervjuer med socialarbetare som arbetar på skyddat boende som tar emot kvinnor med missbruksproblematik.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med vår studie är att undersöka hur socialarbetare på skyddade boenden resonerar kring att arbeta med kvinnor som utsatts för våld i nära relation där det också finns en missbruksproblematik. Det kommer vi undersöka i vår studie med hjälp av följande två frågeställningar:

1. Hur resonerar socialarbetare på skyddade boenden kring sambandet mellan att som kvinna ha en missbruksproblematik och att utsättas för våld i nära relation?

2. Hur resonerar socialarbetare på skyddade boenden kring hur tillgängligheten på skyddade boenden ser ut för kvinnor som har en missbruksproblematik och utsätts för våld i nära relation?

1.3 Arbetsfördelning

Följande avsnitt handlar om hur arbetsfördelningen sett ut mellan oss två uppsatsförfattare. I början av vår studie gick vi igenom en tidsplan för uppsatsen med mål och delmål. Vi var båda överens om att en öppen och ärlig kommunikation skulle underlätta samarbetet. Vi hade som rutin att träffas för att arbeta med skrivandet tillsammans en till två gånger i veckan och dagarna vi inte träffades hade vi kontakt med varandra på telefon. Problemformulering, syfte och frågeställningar skrevs gemensamt. Litteratursökningarna som behövdes för att hitta tidigare forskning delades till viss del upp, men vi tog båda del av och läste materialet som den andra hittade. Kunskapsläget, metodavsnitt och analys skrevs till största del gemensamt. Vi genomförde tre intervjuer vardera och transkriberade intervjuerna vi själva genomförde, men lyssnade igenom inspelningarna från varandras intervjuer. Vi hade ett gemensamt dokument där alla transkriberingarna fördes in och vi analyserade datamaterialet därifrån gemensamt. När vi delade upp avsnitt mellan oss har vi läst igenom, kommenterat och kompletterat varandras texter för att få ett språkligt flyt i uppsatsen.

2. Kunskapsläge

I följande kapitel kommer vi till att börja med gå igenom litteratursökningen och hur vi gått tillväga för att finna tidigare forskning. Vi presenterar sedan forskningen utifrån fyra olika teman vi delat in kunskapsläget i med följande underrubriker som knyter an till studiens frågeställningar: *“Sambandet mellan våld i nära relation och missbruk”*, *“Konsekvenser av våldet”*, *“Missbrukets påverkan”* samt *“Skyddade boendens insatser”*.

2.1 Litteratursökning

Målsättningen var att finna relevant och fördjupande forskning om kvinnor som utsatts för våld i nära relation där det finns en missbruksproblematik. Vi har funnit forskning i första hand med hjälp av sökningar via databaserna LUBsearch, LUBcat och LIBRIS. Inledningsvis sökte vi på övergripande information och forskning gällande kvinnor som utsätts för våld i nära relation samt missbruksproblematik hos kvinnor. Vi fördjupade oss sedan i forskning som kombinerade de två forskningsfälten, missbruk och våld i nära relation, samt undersökte

hur tillgängligheten för skyddade boende såg ut för kvinnor som utsatts för våld i nära relation som också har en missbruksproblematik. Vi sökte och fann både nationell och internationell forskning. De svenska sökorden som vi använde oss av separat och i kombination med varandra är följande: “VINR”, “skyddat boende”, “missbruk kvinnor”, “missbruk”, “våld i nära relation”. De engelska sökorden som använde oss av på samma sätt är följande: “womens shelter”, “intimate partner violence”, “IPV”, “domestic violence”, “abused women”, “substance use disorder”, “SUD”, “drug abuse”. Vi har även hittat en del av vår tidigare forskning och kunskap till vår studie genom referenslistor från forskningsartiklar, böcker samt via relevanta hemsidor.

2.2 Sambandet mellan våld i nära relation och missbruk

Under detta tema tar vi upp tidigare forskning som vi funnit relevant gällande sambandet mellan våld i nära relation för kvinnor som är våldsutsatta och har missbruksproblematik. Flera studier och rapporter visar att kvinnor med missbruksproblematik i högre grad utsätts för våld i nära relation jämfört med kvinnor utan missbruksproblematik och att sambandet är komplext (Gilbert et al. 2012; Beijer et al. 2015; Clark & Power 2005; Schäfer et al. 2009). En mängd studier har undersökt hur våld i nära relation och missbruk samspelar med varandra (Clark & Power 2005; Gilchrist et al. 2019; Gezinski et al. 2021).

I många studier framhålls det dock att det finns en brist på forskningsunderlag som kan förklara hur sambandet mellan våld i nära relation och missbruksproblematik ser ut och att det behövs mer studier för att kunna göra detta (Gilchrist et al. 2019; Gezinski et al. 2021). Länsstyrelsen publicerade i samarbete med Mälardalens högskola resultat från sin studie “*Vem ser oss?*” (Länsstyrelsen 2021). Syftet var att undersöka kvinnor med missbruksproblematik och deras upplevelser av våld i nära relation samt hur nöjda kvinnorna varit med hjälpinsatserna de fått. Studien “*Vem ser oss?*” är enligt Länsstyrelsen den första studien av sitt slag i Sverige som lyfter denna målgruppen och i studien påvisas det att en kunskapslucka finns kring hur sambandet ser ut mellan missbruk och våld i nära relation.

Att undersöka hur missbruksproblematik och våld i nära relation förhåller sig till varandra har varit aktuellt för forskare att studera i många år. Kilpatrick et al. publicerade 1997 en studie där detta undersöktes med hjälp av tre olika hypoteser. *Hypotes 1* innebär att missbruk leder till våldsutsatthet, *hypotes 2* innebär att våldsutsatthet leder till missbruk och *hypotes 3*

innebär att våldsutsatthet och missbruk har en ömsesidig negativ påverkan på varandra. Resultatet från studien visade att när det gällde alkoholmissbruk stämde mest data in på hypotes 2, att våldsutsatthet leder till missbruk. När det gäller missbruk av narkotika stämde mest data in på hypotes 3, att våldsutsatthet och missbruk har en ömsesidig påverkan på varandra i en slags ond spiral (Kilpatrick et al. 1997). År 2019 publicerades den första metaetnografiska studien där 26 studier analyserades för att undersöka hur missbruk och våld i nära relation kan interagera med varandra (Gilchrist et al. 2019). I studien lyfts sex olika teman upp som har betydelse för hur missbruket och våldet samspelar. Dessa teman är: *berusning, att sluta med substansen, påverkan på relationen, makt och kontroll, psykisk sårbarhet, samt hjälp och motstånd för kvinnorna* (.ibid). Kvinnorna i studien som blivit våldsutsatta och samtidigt hade missbruksproblematik angav hur både berusning och abstinens, både hos de själva och hos deras förövare, kunde ligga bakom att risken att de blev utsatta för våld ökade. Kvinnorna i studien kunde se att våldet ofta följde ett mönster där berusningen och abstinensen spelade en stor roll. De såg att våldet var en del av dynamiken i förhållandet som präglades av makt och kontroll, medan deras förövarna mer såg våldet som olika isolerade händelser som inte påverkades av berusning eller abstinens (.ibid).

2.3 Konsekvenser av våldet

Under denna rubrik tar vi upp tidigare forskning som vi funnit relevant gällande vilka konsekvenser våldet ger för kvinnor som är våldsutsatta och har missbruksproblematik. Forskning visar att våldet har en negativ påverkan på kvinnornas psykiska, fysiska och ekonomiska hälsa (Beijer et al. 2015; Gilbert 2012; Gilchrist et al. 2019; Schäfer et al. 2009; Wright et al. 2007). I flera studier beskriver våldsutsatta kvinnor hur de använder narkotika och alkohol för att stå ut med våldet de utsätts för (Dworkin et al. 2017, Gilchrist et al. 2019, Gezinski et al. 2021 Wilson et al. 2017; Brazier 2009).

Våldets konsekvenser är många och kan resultera i bla. medberoende, att leva i ständig rädsla, ekonomisk utsatthet och PTSD (Beijer et al. 2015; Gilbert 2012; Gilchrist et al. 2019). PTSD betyder *posttraumatisk stressyndrom* och kan uppstå hos personer som utsatts för eller bevittnat mycket svåra, livshotande och traumatiska händelser som exempelvis katastrofer, olyckor, våld, sexuella övergrepp samt psykisk och fysisk misshandel (SBU). Kvinnorna i studierna beskrev att de aldrig kände sig trygga och ständigt bar på en rädsla för att bli skadade, något som har en negativ påverkan på deras psykiska hälsa och välbefinnande

(Gilchrist et al. 2019). Flera studier visar att kvinnornas rädsla och otrygghet ökade när deras våldsutövande partner var påverkad eller inte kunde få tag i droger (Beijer et al. 2015; Gilchrist et al. 2019; O'Brien et al. 2016). Flera av kvinnorna i studierna uppgav att våldet ökade, var hårdare och artade sig på ett betydligt mer oförutsägbart sätt när den manliga våldsutövande partnern själv brukade droger eller ej fick tag på sina droger (Beijer et al. 2015; Gilbert 2012; Gilchrist et al. 2019). De våldsutsatta kvinnorna med missbruksproblematik beskriver i flera studier en hopplöshet och en ständig rädsla av att de ej vet när eller hur stor skada våldet tar sig från stund till stund då det alltid tycks komma nya anledningar till att utöva våld (Beijer et al. 2015; Gilchrist et al. 2019). Många av de våldsutsatta kvinnorna uppgav att något som kunde orsaka våldet från mannen var när mannen inte kunde få tag i droger och anklagade kvinnan för detta, eller när mannens droger var slut och han då anklagade kvinnan för att ha stulit drogerna (.ibid). När båda parter använder droger berättar de våldsutsatta kvinnorna i studien att det fanns en förväntan från mannen om att kvinnan skulle förse de båda med droger, samt prioritera hans välbefinnande och behov av droger framför sina egna behov (Gilchrist et al. 2019; Gilbert et al. 2012; Wright et al. 2007).

Våldet ger inte bara fysiska konsekvenser i form av skador, smärta och rädsla utan de våldsutsatta kvinnorna säger sig lida mycket av psykisk ohälsa med ångest, självskaðebeteende, sömnlöshet, PTSD, självmordstankar samt självmordsförsök (Beijer et al. 2015; Gilchrist et al. 2019; Gilbert et al. 2012; Schäfer et al. 2009; Wright et al. 2007). Våldsutsatta kvinnor med missbruksproblematik löper betydligt högre risk att drabbas av PTSD som en följd av det våld de utsätts för (Beijer et al. 2015; Clark & Power 2005; Gilbert 2012; Gilchrist et al. 2019; Gezinski et al. 2021). Studien av Beijer et al. (2015) visar att ca. hälften av de misshandlade kvinnorna med missbruksproblematik uppfyllde kriterierna för PTSD. PTSD är en allvarlig konsekvens inte bara för kvinnorna själva utan också ur ett folkhälsoperspektiv eftersom obehandlad PTSD kan leda till annan psykisk ohälsa, sjukdom, självmordstankar och självmordsförsök (Beijer et al. 2015; Clark & Power 2005; Dworkin et al. 2017; Schäfer et al. 2009; SBU).

Flera studier visar att våldet kommer först och att missbruket är en konsekvens av våldet de utsätts för (Dworkin et al. 2017, Gilchrist et al. 2019, Gezinski et al. 2021 Wilson et al. 2017; Brazier 2009). En studie av Dworkin påvisar att upplevelser av utsatthet för våld och sexuellt våld är en riskfaktor för att utveckla missbruk eller beroende (Dworkin et al. 2017). De våldsutsatta kvinnorna berättar att de brukar droger är för att stå ut med våldet och att

drogerna blir en självhjälp för att lindra både den fysiska och psykiska smärtan (.ibid). I en annan studie av Gilchrist et al. (2019) uppger de våldsutsatta kvinnorna att de bakomliggande anledningarna till att de började använda droger var psykisk ohälsa. Studier visar även att drogbruket kan användas för att upprätthålla hemligheten av andra problem, inklusive våld (Gilchrist et al. 2019; Gezinski et al. 2021; Wilson et al. 2017; Brazier 2009). Kvinnorna berättar att drogbruket används som en slags “ *coping*”, överlevnadsstrategi, eller att de använde droger för att bedöva sig själva i väntan på våld samt för att minska smärtan av våldet (Gilchrist et al. 2019; Gezinski et al. 2021; Wilson et al. 2017; Brazier 2009)

2.4 Missbrukets påverkan

Under detta temat tar vi upp tidigare forskning gällande hur missbrukets påverkar kvinnornas våldsutsatthet och bemötande samt förtroende gentemot myndigheter. Studier visar att våldsutsatta kvinnor som en följd av sin missbruksproblematik hyser högre misstro gentemot myndigheter, ofta skuldbeläggs av myndigheter för våldet de utsätts för, riskerar att hamna i en beroendeställning till sin partner som försvårar separationen samt utsätts för grövre våld desto tyngre droger de missbrukar (Beijer et al. 2015; Socialstyrelsen 2021; Cockroft et al. 2019; Gilbert et al. 2012).

Missbruket påverkar på en rad olika sätt och kan ge konsekvenser både när kvinnan befinner sig i den våldsamma relationen, under uppbrottsprocessen och efter hon lämnat relationen men också när hon söker stöd från samhället. En faktor som kan påverka är hur relationen och dynamiken med mannen som utsätter kvinnan för våld ser ut (Gilchrist et al. 2019; Beijer et al. 2015; Gilbert 2012; Socialstyrelsen 2021). En annan faktor är konsekvenser som missbruket i sig kan föra med sig för kvinnan som ett större utanförskap och ökad psykisk ohälsa (Beijer et al. 2015; Gezinski et al. 2021). Studier visar att kvinnor med missbruksproblematik upplever ett högre misstroende gentemot myndigheter (Cockroft et al. 2019; Gilbert et al. 2012), vilket är en faktor som påverkar när en kvinna med missbruksproblematik är i processen att lämna en våldsam relation. Några faktorer som påverkar relationen och försvårar för kvinnan att lämna är när mannen är den som förser kvinnan med droger, samt medberoendet kvinnan känner gentemot partnern i de fall mannen också missbrukar (Beijer et al. 2015; Socialstyrelsen 2021; Gilchrist et al. 2019). Särskilt sårbara är de kvinnor som är beroende av partnern som utsätter henne för för våld för att kunna få tag i droger (Gilchrist et. al. 2019). Studien visar på komplexiteten som kan uppstå i

en relation där det finns både missbruksproblematik och våld. I studien framkom det att kvinnorna uttryckte att deras längtan efter substanser och att få bli onyktra var starkare än deras rädsla för att bli utsatta för våld, samt att känslorna och beroendet de kände inför drogerna och sin partner flöt ihop och blev ett (.ibid). I studien gjord av Cockroft et al. (2019) framkommer det att kvinnor med missbruksproblematik känner lägre tilltro gentemot myndigheter jämfört med kvinnor utan missbruksproblematik. Misstron förklaras med tidigare negativa erfarenheter av hur de har blivit bemötta av myndigheter, samt en upplevelse av att deras missbruk stigmatiseras (.ibid). Kvinnorna beskrev att de dels kände sig dömda på förhand pga. sitt missbruk, att deras missbruk hamnar i fokus oavsett vad de söker vård eller stöd för och att andra fysiska eller psykiska åkommor de har därför inte tas på allvar (.ibid). Kvinnor med missbruksproblematik tenderar också i högre grad skuldbeläggas för våldet de utsätts för jämfört med kvinnor utan missbruksproblematik (Cockroft et al. 2019; Gilbert et al. 2012).

Det finns skillnader i våldsutsatthet om man jämför gruppen icke- missbrukande kvinnor och missbrukande kvinnor. Men studier visar att det också finns skillnader i hur våldsutsattheten ser ut inom gruppen kvinnor som missbrukar. (Gilbert et al. 2012; Beijer et al. 2015; Gilchrist et al. 2019). Studierna visar att faktorer som kvinnornas boendesituation och vilken slags substans som missbrukas ger konsekvenser både för vilken typ av våld kvinnorna utsätts för och vilket bemötande de får från myndigheter. Hemlösa kvinnor med missbruksproblematik är i högre grad utsatta för våld jämfört med kvinnor med missbruksproblematik som har en bostad (Beijer et al. 2015). Det är fyra gånger så vanligt att hemlösa kvinnor med missbruksproblematik tvingas att utföra kriminella handlingar jämfört med kvinnor med missbruksproblematik som har en bostad (ibid.).

Gilbert et al. (2012) som undersökt kvinnor med låg inkomst som sökt akut vård för skador som uppstått från våld i nära relation menar att våld i nära relation hos kvinnor med missbruksproblematik är ett komplext fenomen att undersöka eftersom våldet, samt hur det samspelar med missbruket, kan skilja sig åt beroende på vilken slags substans det handlar om. Resultat från studien visar att kvinnor som missbrukar heroin drabbas av fysiskt våld dubbelt så ofta jämfört med kvinnor som inte missbrukar heroin, medan kvinnor som missbrukar kokain och crack oftare drabbades av sexuellt våld (.ibid). Studien visar vidare att kvinnor som missbrukar tyngre droger, som heroin eller kokain, oftare skuldbeläggs för våld i nära relation jämfört med kvinnor som missbrukar lättare droger som cannabis eller alkohol (.ibid).

2.5 Skyddade boendens insatser

Under denna rubrik tar vi upp tidigare forskning som vi funnit gällande skyddade boendens insatser för kvinnor som är våldsutsatta och har missbruksproblematik. Studier visar att nolltoleransen för droger på skyddade boenden försvårar möjligheterna att kunna söka hjälp för våldsutsatta kvinnor med missbruksproblematik (Gilbert 2012; Gezinski et al. 2021). Tillgängligheten för skyddade boende som tar emot våldsutsatta kvinnor som har missbruksproblematik är begränsat och följderna av det blir att kvinnornas utsatthet ökar, vilket riskerar att påverka deras hälsa negativt (Ekström 2016; Gilchrist et al. 2019; Schäfer et al. 2009).

Flera studier menar att skyddade boendes nolltolerans för droger försvårar för målgruppen och deras livssituation eftersom de därmed ej kan söka hjälp (Gilbert 2012; Gezinski et al. 2021). De menar att myndigheter som kommer i kontakt med kvinnor som förväntas vara i riskgruppen för att drabbas av våld borde använda sig av screeningverktyg för att upptäcka det i tid (Clark & Power, 2005; Gilbert 2012). I studien av Gilbert (2012) framkommer det att fenomenet är komplext att undersöka och att tidigare studier klumpat ihop alla typer av droger och alkohol till "*missbruk*" och alla typer av våld till "*våld*". Det blir problematiskt eftersom våldet och hur det samspelar med missbruket kan skilja sig åt beroende på vilken slags substans det handlar om. Precis som man inte ska klumpa ihop kvinnor i en grupp kan det bli missvisande och problematiskt att klumpa ihop kvinnor som missbrukar i en grupp (.ibid).

Ett annat perspektiv som personal från skyddade boenden lyfter är att det kan vara en säkerhetsrisk att låta våldsutsatta kvinnor med aktivt missbruk bo på skyddade boenden (Gezinski et al. 2021). Personalen från studien menar att det dels kan finnas risker med att barn till andra kvinnor på skyddat boende vistas i miljöer med aktiva missbrukare där det kan finnas substanser eller använda kanyler, men även att det kan öka återfallsrisken för andra kvinnor på skyddat boende som försöker hålla sig nyktra (.ibid). Personalen menar vidare att ytterligare en anledning till att inte ta emot kvinnor med missbruksproblematik är att de inte har tillräcklig kunskap eller resurser att hantera de fysiska hälsoproblem som kan uppstå om en kvinna har abstinens eller får en överdos (.ibid). Socialarbetare på skyddade boende uttrycker att deras huvuduppgift är att ge psykosocialt stöd till de våldsutsatta kvinnorna, men att det psykosociala stödet kommer i skymundan eftersom många av de våldsutsatta

kvinnorna har stora praktiska behov som personalen istället behöver prioritera (Ekström 2016; Gilchrist et al. 2019; Schäfer et al. 2009).

Flera studier lyfter fram vikten av att finna en lösning ur ett folkhälsoperspektiv och föreslår att kvinnor som utsått manligt våld i samband med missbruksproblematik bör få en mer omfattande hjälp pga. deras komplexa behandlingsbehov (Beijer et al. 2015; Clark & Power 2005; Gilbert 2012; Gezinski et al. 2021; Schäfer et al. 2009, Socialstyrelsen, 2019).

3. Teoretiska utgångspunkter

I följande kapitel kommer studiens två teoretiska utgångspunkter; *intersektionalitet* tolkat av Tina Mattsson, och *stigma* av Erving Goffman att förklaras. Det intersektionella perspektivet kan ses som ett komplement till genusperspektivet, och det har varit användbart för att kunna lyfta ut målgruppen som är central för vår studie. Det intersektionella perspektivet har också hjälpt oss att tolka hur kvinnor med missbruksproblematik utsätts på ett mer strukturellt plan. Med hjälp av teorin om stigma har vi kunnat tolka studiens material framförallt utifrån de våldsutsatta kvinnornas situation.

3.1 Intersektionalitet

Ursprungligen så grundades teorin om *intersektionalitet* i slutet på 1980- talet av forskaren Kimberlé Crenshaw, som främst arbetar för mänskliga rättigheter och svart feminism (Brownmiller 1975). Hon kritiserade tidigare genusforskning och menade att kvinnor inte enbart är kvinnor, utan att olika förtrycksgrunder som kön, klass, ras mf. var sammanflätade och påverkade kvinnors livssituation. Hon ville belysa hur det blir betydelsefullt ur ett diskrimineringsperspektiv av att kunna belysa hur olika kategorier påverkar förutom att vara just kvinna (Tolvhed 2010). Crenshaw har bla. forskat inom *Critical race theory* där hon förklarar definitionen av begreppet intersektionalitet som sedan kom att bli benämningen för en hel teori (Crenshaw et al. 1995). Intersektionalitet har under 2000- talet fått ett brett genomslag i olika forskningssammanhang, såväl internationellt som i Sverige (Tolvhed 2010).

Tina Mattsson använder sig av ett intersektionellt teoretiskt perspektiv i sin forskning kring kvinnor som missbrukar och missbruksvården i Sverige. Mattsson grundar sin synvinkel av *intersektionalitet* på de rådande maktstruktur som både bidrar och reproducerar ojämlikhet samt förtryck men väver också samman hur det påverkar det sociala arbetet (Mattsson 2021,

s.13ff). En av de mest grundläggande poängerna som Mattsson vill uppmärksamma inom intersektionalitet är makt och förtryck, att kunna förstå hur de rådande maktstrukturer i samhället existerar men också upprätthålls genom att lyfta fram exempelvis kön, klass och funktionalitet i ljuset (.ibid). Maktrelationer är något som kan förklaras som “*omedvetna föreställningar och beteendemönster bland vanliga, hyggliga medmänniskor*” och genom “*byråkratiska strukturer och hierarkier*”. Mattsson menar att även om vi i det sociala arbetet har som intention att hjälpa människor så finns risken att vi bidrar till att upprätthåller förtryck genom att bidra om inte ens medvetet, så omedvetet till dessa maktstrukturer. Att kritiskt reflektera i samverkan med teorin, intersektionalitet, så kan vi öka vår egna självmedvetenhet, se hur vi bidrar till samhällets maktstrukturer men också hur vi kan utmana just detta i socialt arbete. Mattsson berättar vidare att vi då kan förändra hur vi agerar samt undvika att reproducera maktstrukturerna, “*Genom medvetandegörandet kan vi bidra till förändring*” (.ibid) Mattsson poängterar också att ojämlikhet kan förklaras med intersektionalitet och analyseras med fokus på hur det skapas inom och mellan grupper (Mattsson 2021, s.24ff). Som exempel så jämför man inte bara ojämlika grupper så som män och kvinnor utan också kvinnor i jämförelse med kvinnor (.ibid). Eftersom intersektionalitet väver in andra egenskaper som klass, etnicitet mf. så kan även kvinnor med annan bakgrund och olika etniska minoritetsgrupper lyftas upp och uppmärksammas med hjälp av intersektionalitet som teoretisk utgångspunkt.

Mattsson beskriver hur genusperspektivet har påverkat det sociala arbetet och vilken relation intersektionalitet har till genusperspektivet (Mattsson 2021, s.25). Genusperspektivet är sprunget ur maktstrukturer och som både givit en större jämställdhet inom socialt arbete och för den våldsutsatta kvinnan. Som exempel förklarar Mattsson hur både forskare och praktiker tidigt uppfattade inom missbruksvården samt missbruksforskningen att de systematiskt osynliggjorde den missbrukande kvinnan (.ibid). Det berodde till stor del på att erfarenheter och vården som fanns baserades och utgick från mäns behov av hjälp. Därmed ansågs ej efterfrågan finnas hos kvinnorna eftersom de ej uppfyllde männens kriterier och som sedan ledde till en otillräcklig vård och behandling för missbrukande kvinnor (.ibid). Kritiken ledde senare fram till att forska och utforma behandlingsbehov av detta som då var olikt det som redan fanns, männen. Med kvinnors andra behov, livssituation och som inte bara osynliggjorts utan som också var annorlunda och normbrytande, eftersom de just var kvinnor med missbruksproblem (Mattsson 2021, s.26). Detta är vad Mattsson förklarar som ett gott exempel på genusperspektiv inom intersektionalitet (.ibid). För att ge en djupare förståelse av

problematiken så berättar Mattsson vidare hur kvinnor med missbruk sedan blev avvikande inte bara i förhållande till männen med missbruksproblematik- utan också i jämförelse med andra kvinnor (Mattsson 2021, s.27). Med denna dubbla avvikelser så blev de missbrukande kvinnorna därför till att ses som “*de andra*” (.ibid). När kvinnor förstods som en egen enhetlig kategori så uppstod en ytterligare problematisk uppdelning eftersom behandling och vård istället utformades utefter vad som sågs som kvinnoidealisk, som moderskap och feminitet (.ibid). Då skapades en större klyfta och om vad som ansågs vara en normal feminitet och en icke normal, avvikande och onormal feminitet. Den icke- missbrukande, vita kvinnan representerar den kvinnliga normen (Mattsson 2021, s.28).

3.2 Stigma

Ursprungligen grundades benämningen *stigma* av grekerna som använde sig av ordet för att särskilja personer som avvek från normen, dvs. de som var annorlunda jämfört med resten av samhället på ett ofta beteendemönster eller fysiskt sätt (Goffman 2020, s.23). Erving Goffman preciserar sedan begreppet *stigma* som ett sociologiskt sådant samt presenterar det som individer vilket avviker från samhället och upphör därmed att ses som en vanlig människa, utan blir istället en utstött (Goffman 2020, s.10). Goffman förklarar vidare att avvikelserna från de rådande samhällsnormerna består av annorlunda och mindre önskvärda egenskaper vilket gör att personen sticker ut i mängden som gör personen olik de andra människorna men också hur detta hänger ihop med stigma: “*Att stämpla på det sättet innebär ett stigma, i synnerhet då den vanhedrande effekten är omfattande; stundom kallas det också oförmåga, oduglighet, handikapp.*” (Goffman 2020, s.10). Så från att stigma varit någon typ av kroppsligt avvikande eller “*fläckar på den personliga karaktären*” så kan den numera ses som att man blir utstött eller socialt brännmärkt (Goffman 2020, s.9). Stigma kan med andra ord vara mer komplext än förr i tiden och ha en rad olika orsaker så som kroppsligen, karaktärsmissigt eller ha med ens kategorisering i samhället att göra (.ibid). Stigma handlar inte om alla oönskade egenskaper i sig utan om de är oförenliga eller ej med just den stereotypa bilden av en viss typ av grupp eller individ (Goffman 2020, s.25). Här tänker vi att detta är en stor betydelse för målgruppen i vår studie, kvinnan. Som missbrukande och våldsutsatt kvinna så är det två stora och oförenliga bilder av den idealiska “*normkvinnan*”. En ytterligare faktor som vi finner relevant för vår studie är hur självhat kan komma att förstås men också förklaras med hjälp av stigma. Stigmatisering påverkar ens egna självbild och kan leda till ett självhat. Personer som lever med stigma skyller ofta sitt utanförskap på

sig själva och riskerar att till slut identifiera sig själva med de negativa sociala identiteter som lagts på dem från andra (Scheff & Starrin 2019, s.196).

Att inte vilja prata med andra medmänniskor som inte är i samma situation är möjligen inte så märkvärdigt med tanke på stigmatiseringen. Men för att förstå fenomenet och varför det kan både vara svårt och lättare att klandra sig själv kan förstås med stigma och det så tätt sammankopplade skammen. Eftersom både våld i nära relation och missbruksproblem är så tabubelagt och stigmatiserande så förvåras måendet för den redan drabbade personen om de inte får prata om sina problem, utan behåller det för sig själva (Scheff & Starrin 2019, s.199). Med skammen som finns så blir personen i fråga ständigt påmind om det fördomsfulla, dåliga och förudmjukanske i sina känslor och/ eller agerande (.ibid). Men även för att man skäms. Man skäms för att man skäms och så ökar den psykiska ohälsan av skammen i sig. Både sin egen känsla mot sig själv förvärrar ens livssituation men även andras uppfattning. Den negativa synen kan i vissa fall vara skadligare än själva problematiken (.ibid). Med hjälp av teorin om stigma kan man se att kvinnor som är utsatta för våld i nära relation och har en missbruksproblematik inte bara drabbas av en dubbel utsatthet, utan också en dubbel stigmatisering.

4. Metod

I följande kapitel kommer vi presentera och diskutera metodologiska överväganden och tillvägagångssätt. Till att börja med kommer metodval och våra urvalskriterier att diskuteras. Därefter redovisas hur genomförandet gällande datainsamlingen, empirins bearbetning, transkribering och tematisering av analysen gick till. Slutligen kommer en diskussion kring studiens förtjänster och begränsningar, tillförlitlighet och etiska överväganden att föras.

4.1 Metodval

Den här studien bygger på sex kvalitativa semistrukturerade intervjuer. Vi utgår från en kvalitativ forskningsmetod som valts för att besvara studiens frågeställningar. Enligt Alan Bryman (2018, s.477-561) syftar kvalitativ forskningsmetod i många fall till att förstå den sociala verkligheten. Den kvalitativa forskningsmetoden är därför som mest lämplig för vår undersökning eftersom vårt syfte är att förstå socialarbetares synsätt och ge en djupare inblick i deras beskrivning av våld i nära relationer, missbruk och samband i förhållande till socialt

arbete. Vi har därför tillämpat en semistrukturerad intervjumetod där vår strävan är att undersöka hur socialarbetare reflekterat kring att arbeta med våldsutsatta kvinnor med missbruksproblematik. En annan anledning till valet är som Ahrne och Svensson (2015) beskriver, att man genom den kvalitativa metoden just kan få en betydligt djupare bild av respondenternas personliga erfarenheter och deras beskrivningar av sin verklighet (Ahrne & Svensson 2015, s.9-12). Fenomen såsom tankar, känslor och upplevelser måste göras begripliga genom att berättas från personen själv med egna ord just . Det inte är något konkret som kan ses med blotta ögat eller mätas med hjälp av statistik eller siffror. Just pga. det här så kan inte vi i vår studie använda oss av en kvantitativ metod för att återberätta respondenternas berättelser/ upplevelserna, eftersom det som vi vill undersöka ej kan mätas i siffror (.ibid).

Eftersom vi använder oss av semistrukturerad intervjumetod kan vi som intervjuare se till att frågeställningarna blir besvarade samtidigt som det också finns visst spelrum för svar som vi ej kan förutse om så vi har en intervjuguide att förhålla oss till (Eriksson- Zetterquist & Ahrne 2015, s.38). Vi hade ett par teman och som inkluderade ett antal övergripande frågor som vi sedan kunde bygga runt och utveckla beroende på respondenternas svar. Dvs. att vår intervjuguide är öppen utformat och är väl strukturerad för att inkludera de teman som utgångspunkter. Därtill har vi förankrat den semistrukturerade intervjumetoden i vardera två frågeställningarna med våra utvalda teman. Vår intervjuguide är utformad att till en början starta intervjuerna med en presentation inkluderat studiens syfte. Efter presentationen följs information av det samtycke som respondenternas skrivit under, följt av en genomgång av de forskningsetiska grunderna och intervjuens ramar. Vardera tema av huvudfrågorna som sedan ställs innehåller därtill subteman som har som utgångspunkt från vår tidigare forskning och vardera intervju slutförs sedan med en avrundning av några avslutande frågor.

4.2 Urval

Icke- sannolikhetsbaserat urval beskrivs av Bryman (2018, s.496) som ett målstyrt urval, då forskaren bestämmer sig för ett antal urvalskriterier för att sortera ut vilka enheter som är relevanta för forskningsfrågan. Det finns få skyddade boende i Sverige som riktar sig till våldsutsatta kvinnor med missbruksproblematik, vilket är målgruppen som är i fokus för vår studie. Eftersom vi ämnade intervju personer med arbetslivserfarenhet från skyddat boende för kvinnor med missbruksproblematik var vårt urval redan ganska smalt. På skyddade boende arbetar socialarbetare som kan ha utbildningar inom olika professioner. På

Akademikerförbundet definieras socialarbetare som personer inom akademisk och praktikbaserad profession som arbetar för social förändring och utveckling (Akademikerförbundet SSR 2014, s.3). För att inte begränsa antalet möjliga respondenter för vår studie valde vi att inte specificera vilken akademisk utbildning respondenterna skulle ha i våra urvalskriterier. Vi sökte således efter respondenter som arbetade som socialarbetare, som hade en examen som kan anses vara relevant för socialt arbete. En sådan examen kan vara tex. en socionomexamen. Våra urvalskriterier var därmed följande:

- Minst sex månaders erfarenhet av att ha arbetat med socialt arbete på ett skyddat boende som tar emot kvinnor som utsatts för våld i relation där det finns en missbruksproblematik hos kvinnan.
- En akademisk examen som kan anses vara relevant för socialt arbete.

Vi gjorde en sökning efter skyddade boende som på sina hemsidor skrev att de tog emot kvinnor med missbruksproblematik och mejlade vårt informationsbrev till de skyddade boenden. Vi postade också vårt inlägg i två olika grupper på Facebook som vänder sig till yrkesverksamma socionomer. Vi fick respons från personal på skyddade boende som var osäkra på vad det innebar att ta emot kvinnor med missbruksproblematik. Vi insåg då att vi behövde förtydliga det i våra urvalskriterier och kompletterade då med följande:

- Att ta emot kvinnor med missbruksproblematik innebär för vår studie att det inte ska finnas krav om nykterhet innan placeringen sker. Det skyddade boendet ska inte neka kvinnor som är påverkade av alkohol/ substanser när placeringen påbörjas. Däremot kan det finnas regler om krav på nykterhet under tiden kvinnan är placerad, samt regler om att substanser eller alkohol ej får finnas eller brukas på det skyddade boendet.

Bryman (2018, s.498) beskriver hur Hood definierar villkorliga urvalsprocedurer, vilket innebär att urvalskriterierna ändras sig allt eftersom forskningen fortgår, något som just hände i vår studie då vi fick förtydliga och lägga till information i urvalskriterierna. Eftersom vi endast fick tag på tre respondenter genom inlägget på Facebook och mejl till skyddade boenden, behövde vi ändra strategi. Placeringar på skyddat boende sker ofta genom socialtjänsten (Upphandlingsmyndigheten 2022), därför skickade vi ut vårt informationsbrev till ett hundratal kommuners vuxenmottagningar som i sin tur lotsade oss vidare till socialarbetare som uppfyllde våra urvalskriterier. Bryman (2018, s.504) beskriver denna teknik som vi använt oss av i studien för ett målstyrt snöbollsurval, då handläggare på

socialtjänsterna vi mejlat till skickade vårt mejl vidare till skyddade boende. Med hjälp av snöbollsurvalet fick vi tag på totalt sex respondenter som matchade våra urvalskriterier och därmed kunde sex intervjuer även genomföras.

4.3 Genomförande

Vår studie bygger på sex intervjuer, varav fem genomfördes på Zoom och en via telefon enligt respondents önskemål. Intervjuerna tog mellan 45- 90 minuter att genomföra. Det finns få skyddade boende som riktar sig till kvinnor med missbruksproblematik och de skyddade boenden är spridda över hela Sverige. En förutsättning för att vi skulle kunna genomföra intervjuerna var därför att hålla de på distans. I samband med att vi tog kontakt med våra respondenter skickade vi ut ett informationsbrev där vi informerade om vår studie (se bilaga 9.1), samt en samtyckesblankett där vi informerade om intervjun (se bilaga 9.2). Innan intervjuerna startade gick vi också igenom presentation, presenterade studien med dess syfte, samtycket muntligt och informerade om att respondenterna när som helst kunde avbryta intervjun (se bilaga 9.3). Men även att allt deltagande var frivilligt samt att alla uppgifter de lämnade skulle komma att anonymiseras och avidentifieras i vår uppsats. Samtliga blev även i våra avrundning frågade om de ville sedan ha uppsatsen skickad till sig som visad uppskattning.

Bryman (2018, s.565-566) skriver att flexibilitet och att respondenterna får möjlighet att fritt beskriva sin upplevelse är utmärkande i både den kvalitativa intervjuguiden och under den kvalitativa intervjun. Vi utgick från Brymans (.ibid) råd när vi utformade vår intervjuguide (se bilaga 9.3) och anpassade våra tema efter studiens två frågeställningar. Bryman (2018, s.569) återger Kvaless exempel på olika typer av frågor, där han bl.a tar upp *uppföljningsfrågor*. Vår ambition var således att ställa öppna frågor och vid behov uppföljningsfrågor som “*är det så?*” och vi märkte under intervjuerna att korta uppföljningsfrågor fick respondenterna att utveckla sina resonemang. Även om vår intervjuguide följde en viss struktur hade vi under intervjun vikten av flexibilitet i åtanke och lät i hög grad respondenterna styra vad de ansåg viktigast att lyfta. Bryman (2018, s.581) lyfter att något som skiljer en semistrukturerad intervju från en strukturerad intervju med öppna frågor är just flexibiliteten i tex. vilken ordning frågorna ställs. Vi hade därmed intervjuguiden som ett stöd och för att komma ihåg vilka tema som var kopplade till våra frågeställningar. Vi anpassade ordningsföljden på frågorna, följdfrågor och vilket tema som fick mest fokus från intervju till intervju kunde

skilja sig åt något beroende på vad varje respondent verkade tycka var viktigt att berätta om. Samtliga respondenter godkände att vi spelade in intervjuerna, något som var en stor fördel när vi senare transkriberade intervjuerna. Förutom att inspelningar är en nödvändighet för att kunna transkribera intervjuerna tar Bryman (2018, s.578) också upp att ljudinspelningar gör det möjligt för intervjuaren att vara mer närvarande. Att inte behöva tänka på att ta anteckningar under intervjun gjorde det lättare för oss att vara aktiva lyssnare när respondenterna pratade. Inspelningarna sparas på en USB-sticka som endast vi hade tillgång till och som kommer att raderas efter att uppsatsen blivit inlämnad och bedömd.

Zetterquist och Ahrne (2015, s.42) skriver att det är en fördel att varva intervjuerna med analysen. Några av våra inplanerade intervjuer blev framskjutna och vi påbörjade därför analysen innan vi var färdiga med alla intervjuer. Vi insåg under arbetets gång att det var till vår fördel att växla mellan analysarbetet och genomförandet av intervjuerna eftersom vi lättare kunde se när mättnad uppstod (.ibid). Under den sjätte och sista intervjun kände vi igen många av svaren från föregående respondenternas svar och vi kunde därmed känna oss nöjda med antalet genomförda intervjuer. Bryman (2018, s.580) ger exempel på en studie då några enstaka utelämnade ord i transkriptionen gjorde att meningen fick en helt annan innebörd, så vi transkriberade våra sex intervjuer ordagrant. Uttryck som “*ehh*” och “*mhmm*” hade vi med i transkriberingarna men som redigerades något vid citat (Bryman 2018, s.581).

4.4 Analysmetod

En tematisk analys innebär att forskaren intresserar sig för vad som berättas om ett fenomen (Rennstam & Wästerfors 2015, s.59). I vår studie undersökte vi hur socialarbetare resonerade kring att arbeta med kvinnor som utsatts för våld i nära relation där det fanns en missbruksproblematik hos kvinnan, därför ansåg vi att en tematisk analys var lämplig att använda sig av för att analysera vårt material.

Rennstam och Wästerfors (2015, s.220) beskriver hur den kvalitativa analysen av datamaterialet kan delas upp i tre arbetssätt: *sortera*, *reducera* och *argumentera*. Transkriberingarna från våra intervjuer bestod av många sidor text och vi behövde få en slags överblick och precis som Rennstam och Wästerfors skriver sortera samt umgås med materialet (2015, s.223). Vi läste transkriberingarna flera gånger och började sammanfatta och kommentera det vi hittade, något som kallas *initial kodning* (Rennstam & Wästerfors 2015,

s.224). I denna fas menar Bryman (2018, s.691) att det är viktigt att ha ett öppet sinne och försöka se sitt material med nya ögon. Rennstam och Wästerfors (2015, s.224) menar att det är av vikt att leta efter både det som återkommer men också det som avviker i datan. Vi försökte ha med oss det tankesättet i den fokuserade kodningen och letade inte bara efter sånt som bekräftade våra tema vi skapat utifrån tidigare forskning, utan försökte också se det som stack ut.

Vi kodade materialet genom att stryka under nyckelord och meningar som vi hittade i texten med olika färger, där varje färg representerar ett visst tema eller kategori. Vi hittade kategorier som tex. *“Psyisk ohälsa”*, *“Tidigare trauma”*, *“Att vara kvinna”*, *“Kvinnans relation till våldsutövaren”* och *“Stigmatisering”*. Strategin med att leta fokuserat i datan och dela in sitt material i mer specifika teman kallas fokuserad kodning (Rennstam & Wästerfors 2015, s.224). Vi utgick från studiens två frågeställningar när vi kodade vårt material mer fokuserat. Här kunde vi således finna de centrala teman som framkom i jämförelse med samtliga intervju transkriberingar, de olika teman/ kategorierna och färgerna i jämförelse med varandra. Här blev det genast mer tydligt vilka teman/kategorier som var större respektive mindre centrala från intervjuerna. Men även det som stack ut. Successivt kunde vi här se vilka teman som föll bort, vilka som smälte samman samt vilka som blev mest viktiga för vår studie. På så sätt kom vi slutligen fram till våra fem valda teman, vilket blev följande *“Psyisk ohälsa”*, *“Hur missbruket påverkar”*, *“Myndigheternas bemötande”*, *“Moraliska förklaringar”* och *“Utmaningar missbruket för med sig”*.

Studiens två frågeställningar grundar sig således i tidigare forskning och därför kan man säga att vi på ett sätt haft ett deduktivt inspirerat angreppssätt (Bryman 2018, s.49). Teman som vi hittade i studiens material påverkade också våra val av teorier, vilket tyder på att vår studie har haft ett induktivt angreppssätt (.ibid). En metod är sällan renodlat deduktiv eller induktiv utan kan rymma båda ansatser (.ibid). Bryman (2018, s.478) beskriver detta sätt att ta sig an datan där både induktiva och deduktiva synsätt får ta plats i processen som abduktivt tänkande. Analysen i vår studie är kan därför kallas abduktiv då den rymmer både deduktiva och induktiva inslag.

4.5 Metodens förtjänster och begränsningar

Intervjuer är en vanlig metod att använda sig av i kvalitativ forskning och en fördel som ofta lyfts fram är dess flexibilitet (Bryman 2018, s.561). Flexibiliteten innebar att vi kunde forma intervjuguiden för att kunna svara på exakt de frågeställningarna vi hade i studien vilket är fördelaktigt. Öppenheten som halvstrukturerade intervjuer för med sig innebar också att vi kunde justera frågeställningarna något efter vad som framkom i vår insamlade data. Zetterquist & Ahrne (2015, s.38) skriver att en fördel med kvalitativa intervjuer är att intervjuaren kan anpassa frågorna efter vad som framkommer i intervjun och så sett på en bredare bild av frågan man undersöker. Vi hade en intervjuguide och teman vi undersökte som var relevant för studiens syfte, men flexibiliteten som den semistrukturerade intervjun medför gjorde att vi kunde låta respondenten styra var fokus skulle ligga. Tack vare det fick nya infallsvinklar av problematiken som vi inte hade fått med hjälp av en kvantitativ enkätstudie eller mer strukturerad intervju. Något som skiljer semistrukturerade intervjuer från andra kvalitativa metodval som observation och textanalys är möjligheten att ställa följdfrågor (.ibid). Att kunna ställa följdfrågor såg vi som en fördel, då många av respondenterna fördjupade sina resonemang och tankar efter en följdfråga.

En nackdel med kvalitativa intervjuer är att det snabbt genererar en stor mängd data som är tidskrävande att transkribera (Bryman 2018, s.579). Våra sex intervjuer tog totalt ca. sex timmar att genomföra, men mängden data det genererade tog betydligt längre tid att transkribera och senare analysera. Rennstam och Wästerfors (2015, s.222) menar att en strategi för att undvika att stå med för stor mängd data att analysera i en kvalitativ studie, är att helt enkelt begränsa mängden data du samlar in. I kvalitativa intervjuer är det inte mängden i sig som är av vikt, utan själva innehållet. Med detta i åtanke transkriberade vi och påbörjade kodningen av vårt material direkt efterhand att vi genomfört en intervju, för att ha koll på när vi började uppnå en mättnad i vårt material (Zetterqvist & Ahrne 2015, s.42). Vi använde oss av allt intervjumaterial vi samlat in, men att arbeta växelvis med insamling, kodning och analys underlättade för oss att avgöra när vi uppnått en mättnad i materialet och vara nöjda med antal genomförda intervjuer.

I studien strävade vi efter att få reda på socialarbetarnas egna resonemang och tankar kring fenomenet vi undersökte med hjälp av kvalitativa intervjuer. Resultatet från intervjuerna ska alltså inte ses som en objektiv bild av verkligheten, utan som Zetterqvist och Ahrne resonerar är det respondenternas bild av verkligheten vi får fram (2015, s.53). Ett oväntat problem som vi stötte på under en av våra första intervjuer, var att en av respondenterna uttryckte en viss

press över att inte kunna ge *rätt* svar på våra frågor. Hon uttryckte att “*jag är inte säker på att detta stämmer, jag är ju ingen forskare*” och verkade vilja förmedla sin kunskap kring ämnet snarare än personliga reflektioner. I litteraturen beskrivs detta som *impression management*, alltså att respondenten kan känna att hen vill prestera under intervjun (.ibid). För att minska denna risk förtydligade vi för henne och framöver i resterande intervjuer att det var just respondenternas personliga reflektioner och åsikter vi var intresserade av att undersöka.

4.6 Tillförlitlighet

Under detta tema kommer vi att diskutera och redovisa vår kvalitativa studies tillförlitlighet utifrån metodologiprofessorerna Lincoln och Gubas kriterier som Bryman (2018) utvecklat. De fyra bedömningskriterier som används gällande tillförlitligheten i vår studier är därmed *trovärdighet, överförbarhet, pålitlighet* samt *en möjlighet att styrka och konfirmera* (Bryman 2018, s.467).

Det första kriteriet, *trovärdighet*, handlar om att visa att forskaren följt regler som finns kopplat till hur forskning ska bedrivas samt om den sociala verkligheten som kommit fram i resultatet är trovärdig (Bryman 2018, s. 467). Vi har under arbetets gång varit noga med att följa de etiska regler som beskrivs nedan i kapitel 5. Ytterligare ett sätt att öka trovärdigheten är med hjälp av respondentvalidering som innebär att forskaren är transparent med sina resultat till deltagarna i studien, för att deltagarna ska få möjlighet att bekräfta eller dementera att forskaren gjort en korrekt tolkning. Vi erbjöd alla sex intervjudeltagare att få se både transkriberingarna och resultatet innan uppsatsen publicerades för att få möjlighet att bekräfta att vi tolkat dem rätt, något alla tackade nej till. Det gör att trovärdigheten i vår studie minskar. Fem av sex intervjudeltagare ville dock få uppsatsen skickad till sig när den var färdig. Något vi gjorde under intervjuerna som ökade trovärdigheten för studien var att ställa följdfrågan “*tolkade jag dig rätt när...?*” för att säkerställa att vi uppfattat intervjudeltagaren korrekt.

Det andra kriteriet, *överförbarhet*, handlar om ifall resultatet i studien går att överföra i en annan kontext (Bryman 2018, s. 468). Vår studie bestod endast av sex intervjuer, därför går det inte att säga att våra resultat representerar en uppfattning hos socialarbetare generellt. När vi jämförde resultaten i vår studie med tidigare forskning fann vi att en hel del stämde överens med vad forskningen tidigare funnit. Svensson och Ahrne beskriver detta som generaliserbarhet och det är en teknik kvalitativa forskare kan använda sig av för att

kontrollera överförbarheten i sina studier. I kvalitativa studier är forskaren ute efter att undersöka djupet, och inte bredden av ett fenomen. Att som Guba och Lincoln säger *ha en fyllig redogörelse* i sin forskning ökar överförbarheten (.ibid) och i analysdelen har vi försökt lämna så kallade fylliga beskrivningar av intervjupersonernas sociala verklighet (Bryman 2018, s.468).

Det tredje kriteriet, *pålitlighet*, handlar om att forskaren har en granskande inställning och är transparent och redogör för hela forskningsprocessen (Bryman 2018, s.486). För att öka pålitligheten i vår studie har vi redogjort för forskningsprocessen i metodkapitlet och analysdelen, bifogat informationsbrev och intervjuguide samt sparat ljudinspelningar och transkriberingarna från intervjuerna. Vi har valt att redogöra för när vi stött på problem i processen, som när vi fick justera i våra intervjuer för att förtydliga vårt syfte (se sida 26).

Det fjärde kriteriet, *möjlighet att styrka och konfirmera*, handlar om att visa att forskaren har en medvetenhet kring att det i kvalitativa studier inte går att ha en hundra procentig objektivitet men ha agerat i god tro (Bryman 2018, s.470). Våld i nära relation är ett ämne som vi båda finner intressant. Vi har båda gått utbildningar inom våld i nära relation, och en av oss har tidigare skrivit en uppsats på B- nivå gällande barnperspektiv på skyddade boenden. Vi hade således en del förkunskaper om ämnet. Vi valde att kombinera våld i nära relation med ett annat forskningsfält, missbruk, som vi inte hade så mycket förkunskap kring när vi formulerade vår forskningsfråga. Tidigt i processen pratade vi igenom att det var viktigt att hålla i tanken att våra egna åsikter inte var det som skulle undersökas eller prägla studien. När vi konstruerade intervjuguiden var vi noga med att ställa öppna frågor som inte kunde tolkas som ledande.

5. Forskningsetiska övervägande

Forskningsetiska övervägande har för avsikt att främja forskning utan att någon skall komma till skada. Forskning ses som en viktig samt nödvändig del för både samhällets och individernas utveckling (Vetenskapsrådet, 2002, s.5). Dock finns det flera kriterier som skall uppfyllas för att skydda samhällets individer och på så vis vägs *forskningskravet* gentemot *individskyddskravet* (Vetenskapsrådet, 2002, s.6). Varje forskare ska göra en avvägning inför varje ny vetenskaplig studie ifall forskningen kommer att ta fram ny viktig kunskap i förhållande till den potentiella risken som finns för att studiedeltagare kan få negativa

konsekvenser (.ibid). Forskningskravet handlar om att forskningens betydelsefulla roll i samhället i hur ny kunskap utvecklas och produceras (Vetenskapsrådet, 2002, s.5). I vår studie hade vi först som intention att intervjua våldsutsatta kvinnor med missbruksproblematik. Vi förstod dock snabbt att det ej hade vägt upp till de forskningsetiska kraven som finns. I samråd med vår handledare bestämde vi oss istället för att intervjua socialarbetare som har erfarenhet av att ha arbetat med våldsutsatta kvinnor med missbruksproblematik.

Enligt Vetenskapsrådet består individskyddskravet i sin tur av fyra huvudkrav: *informationskravet*, *samtyckeskravet*, *konfidentialitetskravet* och *nyttjandekravet* (Vetenskapsrådet, 2002, s.6). Vetenskapsrådet berättar vidare att informationskravet innebär att forskaren har i uppgift att informera studiedeltagande gällande vad forskningen handlar om, hur den sedan kommer att användas/ publiceras och att medverkan är frivillig samt att deltagaren kan när som helst avbryta sitt deltagande i studien (.ibid). Vi skickade ut ett informationsbrev där vi beskrev vår studie (se bilaga 9.1). För de som var intresserade av att ställa upp på intervju så skickade vi sedan ut en samtyckesblankett som innefattade de ytterligare delarna av studiens syfte, samtycke till deltagandet men även informationen om att deltagandet av studien och intervjun när som helst kunde avbrytas innan, under tiden eller efter intervjun (se bilaga 9.2). För de intervjudeltagarna som ej hann eller hade möjlighet att skriva under samtyckesblanketten så spelade vi in ett samtycke under intervjuens början genom att muntligt läsa upp samtyckeskraven. Samtliga sex intervjurespondenter gav samtycke till att intervjun spelades in och har även godkänt samtyckeskraven, skriftlig eller muntlig.

Samtyckeskravet är det andra kravet som vi i anknyter till vår studie ovan i samband med informationskravet. Vetenskapsrådet beskriver att samtyckeskravet innebär forskaren ytterligare ansvar att se till att studiedeltagarna har givit sitt samtycke till studien utan att avtala eller straffa dem (Vetenskapsrådet, 2002, s.9). Det vill säga att studiedeltagarna helt på egen hand utan påtryckningar skall få lov att frivilligt delta eller hoppa av forskningen hur de än behagar (.ibid).

Det tredje kravet är *konfidentialitetskravet* som Vetenskapsrådet beskriver forskarens uppgift om tystnadsplikt eller sekretess gällande känsliga personuppgifter för intervjurespondenterna (Vetenskapsrådet, 2002, s.12) Det är forskarens arbetsuppgift att se till att ett kontrakt upprättas mellan parterna därefter samt hanterar och förvarar de personliga uppgifterna och

studiematerialet under forskningsarbetets tid, men även raderar det på ett säkert sätt efter att studien är slutförd (.ibid). Det är forskarens ansvar att hantera personuppgifterna på ett säkert sätt för att skydda individernas anonymitet, genom att se till att inga namn eller känsliga personuppgifter i materialet kan kopplas ihop med deltagarna i studien (Vetenskapsrådet, 2002, s.12-13). I vår studie har vi informerat alla sex intervjudeltagare skriftlig i samtyckesblanketten (se bilaga 9.2) och muntligen vid intervjutillfället (se bilaga 9.1) om att uppgifter de lämnar kommer anonymiseras. Vi har i uppsatsen avidentifierat samtliga intervjudeltagares personnamn och namn på organisationerna de arbetar på. Vi har också informerat intervjudeltagarna om vår hantering av ljudinspelningarna från intervjuerna och transkriberingarna. Ingen utomstående har fått ta del av materialet. Ljudinspelningarna samt transkriberingarna från intervjuerna har vi lagrat på en USB- sticka.

Det sista kravet är *nyttjandekravet* som innebär att de insamlade uppgifterna får endast användas till forskningens syfte (Vetenskapsrådet, 2002, s.14). Intervjudeltagarna i vår studie har fått information om att uppgifter de lämnar inte kommer användas i något annat sammanhang än till vår studie.

6. Resultat och analys

I detta kapitel kommer våra intervjudeltagare först att presenteras. Därefter redovisas studiens material och analyseras utifrån studiens teoretiska utgångspunkter intersektionalitet tolkat av Tina Mattsson samt stigma av Erving Goffman. Studiens material kommer även att knytas an till tidigare forskning och studiens frågeställningar.

6.1 Presentation av intervjudeltagarna

Nedan följer en presentation av intervjudeltagarna. Samtliga sex intervjudeltagare är socialarbetare som arbetar med socialt arbete på ett skyddat boende i Sverige. Vi har i presentationen av socialarbetarna beskrivit deras arbetslivserfarenhet med skydd för den specifika målgruppen samt deras utbildning. Alla sex socialarbetare uppger att de kommit i kontakt med målgruppen i nuvarande arbete men även i tidigare arbetserfarenheter. De arbetserfarenheter vi anger i presentationen innefattar hur lång arbetserfarenhet de har av att arbeta med skydd för denna målgrupp. Det finns få skyddade boende i Sverige som riktar sig till målgruppen kvinnor med missbruksproblematik. För att värna om socialarbetarnas anonymitet har vi valt att inte skriva ut i vilken sektor det skyddade boendet bedrivs under

respektive intervjudeltagare, utan istället gjort en sammanfattning i detta stycket. Tre skyddade boende drivs av en icke vinstdrivande ideella föreningar, två skyddade boenden drivs av privata företag och ett skyddat boende drivs kommunalt.

- **Socialarbetare 1:** 2 års arbetserfarenhet med målgruppen. Socionomexamen.
- **Socialarbetare 2:** 7 månaders arbetserfarenhet med målgruppen. Examen i beteendevetenskap och vidareutbildning inom trauma.
- **Socialarbetare 3:** 1 års arbetserfarenhet med målgruppen. Masterutbildning i socialt arbete och kandidatexamen i sociologi.
- **Socialarbetare 4:** 3 års arbetserfarenhet med målgruppen. Socionomexamen.
- **Socialarbetare 5:** 6 månaders arbetserfarenhet med målgruppen. Socionomexamen.
- **Socialarbetare 6:** 8 års arbetserfarenhet med målgruppen. Socionomexamen och masterutbildning i socialt arbete.

6.2 Sambandet mellan våldsutsatthet och missbruk

Nedan redovisar vi resultat och analys av studiens första frågeställning: "Hur resonerar socialarbetare på skyddade boenden kring sambandet mellan att som kvinna ha en missbruksproblematik och att utsättas för våld i nära relation?" presenteras under följande tre teman: "*Psykisk ohälsa*", "*Hur missbruket påverkar*" samt "*Myndigheternas bemötande*".

När de sex intervjuade socialarbetarna i vår studie resonerar kring hur sambandet ser ut mellan våldsutsattheten och missbruket var alla överens om att det finns ett tydligt samband. Socialarbetarnas resonemang kretsar kring möjliga anledningar som kan ligga bakom hur sambandet ser ut för våldsutsatta kvinnor med missbruksproblematik.

6.2.1 Psykisk ohälsa

Ett tema som är ständigt återkommande samt centralt när socialarbetarna resonerar kring sambandet mellan våld i nära relation och missbruksproblematik är den psykiska ohälsan hos kvinnorna. Socialarbetarna pratar om psykisk ohälsa både som en anledning till att kvinnorna börjar missbruka, ett resultat av våldet de utsätts för och som en faktor som försvårar för kvinnorna. Socialarbetare 4 berättar följande:

Det är sällan de inte har psykiska ohälsa också [...] givetvis har alla som är våldsutsatta psykisk ohälsa just för att de är våldsutsatta, många har PTSD och

depression osv. [...] men i vår målgrupp ingår också att man har annan typ av psykisk ohälsa, personlighetsstörningar, NPF-diagnos, ätstörningar, självskada [...] mer kronisk depression och mer omfattande psykisk ohälsa!

(Socialarbetare 4)

Tidigare forskning bekräftar socialarbetarnas erfarenheter i studier som visar att våldet kvinnor med missbruksproblematik drabbas av i nära relation inte bara ger fysiska skador utan även psykisk ohälsa i form av ångest, självska debeteende, sömnlöshet, PTSD, självmordstankar samt självmordsförsök (Beijer et al. 2015; Gilchrist et al. 2019; Gilbert et al. 2012; Schäfer et al. 2009; Wright et al. 2007). I sitt resonemang kring missbruk och våldsutsatthet poängterar socialarbetarna vi intervjuar att enligt deras uppfattning är det våldet som ger störst konsekvenser för kvinnorna. Socialarbetare 1 förklarar:

Det är ju våldet som förstör! Det är våldet som är dramatiskt! Det är våldet som ger PTSD! Det är inte missbruket, missbruket är ett jäkla bihang! Det är liksom en konsekvens av allting. Det är inte det som, problemet är inte att man är missbrukare, problemet är att man är våldsutsatt!

(Socialarbetare 1)

Även om alla sex socialarbetarna är överens om att den psykiska ohälsan är viktig att lyfta, skiljer sig deras resonemang åt när de diskuterar ifall missbruket är en konsekvens av den psykiska ohälsan eller ej. Många av de socialarbetare vi intervjuar delar uppfattningen som socialarbetare i citatet ovan uttrycker, att den psykiska ohälsan och våldsutsattheten är grundproblematiken och att missbruket kan ses som en konsekvens av det, men socialarbetarna uttrycker också att det ibland kan användas som “*en ursäkt*” för kvinnorna. Socialarbetare 2 menar:

[...] man kan ljuga också för att man känner sig mer värdig, man skäms över vissa val man gjort [...] därför väljer man att framställa det så.

(Socialarbetare 2)

Tidigare forskning med flera studier visar dock på att våldsutsatta kvinnor ofta använder narkotika och alkohol för att stå ut med våldet de utsätts för (Dworkin et al. 2017, Gilchrist et

al. 2019, Gezinski et al. 2021 Wilson et al. 2017; Brazier 2009). I studien av Kilpatrick et al. (1997) kring hur missbruk och våldsutsatthet förhåller sig till varandra var resultatet att våld leder till missbruk samt att missbruk och våld samspekar med och påverkar varandra. Någonting som är intressant att nämna är att några av socialarbetarna uttryckte att hypotesen “*du missbrukar för att stå ut med våld*” i högre grad kan stämma beroende på vilken klasstillhörighet, eller socioekonomisk bakgrund, du har. En av socialarbetarna säger:

Kvinnor med en socioekonomisk stabil bakgrund, de som jobbar som lektor, dagislärare, som socionomer [...] de som i samhällets syn är lite starkare socioekonomiskt och har ett mer stabilt liv. Där är det ofta så att missbruket har eskalerat i och med att man är våldsutsatt [...] för att orka vara våldsutsatt måste man döva så missbruket kan liksom ses som en konsekvens av våldet.

(Socialarbetare 3)

Det intersektionella perspektivet innebär att du tar i beräkning att klienten kan tillhöra flera målgrupper samtidigt och att utsattheten ökar ju längre ifrån idealet målgruppen du befinner dig (Mattsson 2021). En våldsutsatt, missbrukande och hemlös kvinna med någon funktionsnedsättning är alltså längre ifrån medelklassens ideal som är normen kvinnor mäts gentemot till skillnad från vad en våldsutsatt, missbrukande kvinna som arbetar som socionom är. Utifrån socialarbetarens kommentar om socioekonomisk bakgrund kan man göra tolkningen att uppfattningen om anledningarna som ligger bakom att en våldsutsatt kvinna missbrukar och i vilken grad man tror på henne, kan varieras beroende på hur långt ifrån normen för medelklassens ideal hon befinner sig i. Socialarbetarna menar dock att den generella bilden som finns av hur en missbrukare är, sällan stämmer överens med verkligheten. Socialarbetare 2 uttrycker:

[...] det är inte alltid att den förutfattade bilden man har av en missbrukare eller person med psykisk ohälsa, att den stämmer överens med vad en sådan person faktiskt “är” eller “ser ut”. Kvinnorna vi arbetar med har varit av alla samhällsklasser, yrkeskategorier och familjeförhållanden [...]

(Socialarbetare 2)

Socialarbetarna är dock överens om att det som är viktigast att belysa när det kommer till hur kvinnor med missbruksproblematik blir bemötta av myndigheter är att det sällan läggs fokus på våldsutsattheten. Socialarbetare 6 berättar:

Men det som är mest påtagligt är att man aldrig fått frågan om man är våldsutsatt överhuvudtaget, utan man ses primärt som ett missbruksproblem.

(Socialarbetare 6)

6.2.2 Hur missbruket påverkar

Ett andra tema som är återkommande när socialarbetarna resonerar kring sambandet mellan våld i nära relation och missbruksproblematik är hur missbruket påverkar kvinnan negativt och tenderar att försvåra uppbrottsprocessen från våldsutövaren. Socialarbetarna pratar om hur missbruket påverkar kvinnorna negativt både i en ökad utsatthet i relation till våldsutövaren, dels hur missbruket tenderar att kvinnorna drabbas av allt grövre och farligare våld samt hur missbruket resulterar i att kvinnorna hamnar längre bort från samhället men också hur missbruket ökar beroendeställningen till mannen, och på så vis även ökar utsattheten för kvinnan. Socialarbetarna menar att i "*missbruksvärlden*" gäller andra normer, det är ett råare klimat där våld kan vara en del av vardagen. Även om kvinnan blir utsatt för våld i relationen kan det innebära att hon, om hon stannar i relationen, får ett skydd av sin partner gentemot andra. Socialarbetare 4 förklarar:

[...] den starka överlever, där är våldet ett otroligt knep för att stegra i hierarkin [...] att har man inte något skydd, tex. i "*missbruks- eller hemlöshetvärlden*" riskerar du också att bli utsatt av fler. Då kan det vara värt att ha en våldsutövare ist. för tio [...]

(Socialarbetare 4)

Samtliga socialarbetare påpekar att missbruket kan medföra att beroendeställningen till den våldsutövande mannen ökar, särskilt om partnern som utövar våld är den som förser kvinnan med droger. Detta bekräftas av tidigare studier (Beijer et al. 2015; Socialstyrelsen 2021; Cockroft et al. 2019; Gilbert et al. 2012). Att kvinnan är beroende av den manliga våldsutövaren för att få sina droger försvårar för henne att lämna relationen. Socialarbetare 6 beskriver utsattheten på följande sätt:

Man brukar prata om dubbel uppbrottsprocess för kvinnor med beroendeproblematik, där det inte bara handlar om att bryta upp i en våldsam relation där du blir utsatt, utan också om att bryta ett beroende i den situationen utifrån att han är den som förser dig med droger [...]

(Socialarbetare 6)

Precis som en del av forskningen av Gilchrist et al. (2019) visar så kan man här förstå det starka och komplexa sambandet mellan våld i nära relation och missbruk för kvinnans del. Kvinnorna i studien kunde bekräfta att våldet ofta följde ett mönster av berusning/ abstinens i relation till missbruk samt att våldet var en del som präglade relationen av makt och kontroll (.ibid). Socialarbetarna som vi intervjuade påpekade att när det gäller kvinnor med missbruksproblematik finns det flera aspekter att ta hänsyn till för att förstå att det finns ytterligare en dimension av maktutövande från den våldsutövande sida, utöver den maktobalans som finns i nära relationer där det förekommer våld utan missbruksproblematik. Socialarbetare 4 förklarar:

[...] det är vanligt att våldsutövare använder det som en makt- och kontrollmedel, det är de som förser kvinnan och kvinnan i sig har inga pengar, man är beroende av mannen för att tillhandahålla sina droger eller alkohol. Men det kan också vara att kvinnan har fått beroendeproblematiken i relationen med mannen [...] att det är mannen som har gjort henne beroende av en substans och därefter har han också en kontrollmetod att behålla henne [...]

(Socialarbetare 4)

Socialarbetarna vi intervjuade menade att missbruket kvinnorna har likställs med att de får en högre utsatthet i relation till sin våldsutövande partner. Det sociala skyddsnätet är ofta mindre, du kanske inte arbetar, har ingen egen bostad, vänner, familj, egna pengar och dessutom är kvinnan ofta beroende av mannen för att få tillgång till drogerna. Socialarbetarna menar att det är tufft för en kvinna utan missbruk att lämna sin våldsutövande partner, men för kvinnorna med missbruk blir det ännu svårare. Precis som socialarbetare 4 beskriver så är det oerhört påfrestande för dessa redan utsatta kvinnor:

Dessa kvinnor är oftast tillsammans med partners som också är i missbruk och det kan bli en lite av en beroendeställning i relationen också. Att de blir lite utanför

samhällsnormerna tillsammans, att man inte känner att man passar in eller så, lever tufft, men att man i alla fall har varandra [...] det är *“for better or worse”* men tyvärr är det lite mer *“worse”* än *“better”*.

(Socialarbetare 4)

Dubbel utsatthet med missbruksproblematik och våld i nära relation försvårar med andra ord kvinnornas möjligheter att kunna bryta upp för att lämna relationen. Dessutom berättar flera socialarbetare att våldet förvärras med tiden, är generellt grövre för målgruppen, samtidigt som missbruket ofta trappas upp med allt farligare mängd och/eller tyngre droger. Detta bekräftas även av tidigare forskning (Beijer et al. 2015; Socialstyrelsen 2021; Cockroft et al. 2019; Gilbert et al. 2012). När eller om kvinnan sedan försöker lämna våldsutövaren så finns det ökad risk för fara att även lämna våldet. Socialarbetare 6 betonar dilemmat för kvinnorna:

Det är hemska berättelser om vad de utsatts för och vilken typ av våld, allt typ av våld, hur det har stegrats och blivit värre när de försökt lämna mannen. Det medför också mycket social problematik, ekonomiskt, man blir hemlös [...] och mer utsatt.

(Socialarbetare 6)

6.2.3 Myndigheternas bemötande

Ett tredje tema som återkommer när socialarbetarna resonerar kring sambandet mellan våld i nära relation och missbruksproblematik är hur kvinnorna upplever sig negativt bemötta av myndigheter som socialtjänst, sjukvård och polis. Socialarbetarna berättar att kvinnorna i möte med myndighetspersoner ofta upplever att deras missbruksproblematik är i fokus och att deras våldsutsatthet hamnar i skymundan. När socialarbetare 6 återger en berättelse om hur kvinnor hon träffar i sitt arbete blivit bemötta av myndigheter säger hon:

Det är berättelser om att man tex. söker akutvård för att man blivit våldtagen, men att man blir hemskickad, ombedd att inte duscha och komma tillbaka när man är nykter.

(Socialarbetare 6)

Resultatet av en studie bekräftar kvinnornas och socialarbetarnas uppfattning gällande sambandet mellan bemötandet och att vara missbrukande kvinna. Studien visar att kvinnorna känner sig dömda på förhand på grund av sitt missbruk samt att de upplever att de inte får

samma bemötande när de söker hjälp eller vård för våldet de utsätts för jämfört med våldsutsatta kvinnor utan missbruksproblematik (Cockroft 2019). I studien av Cockroft (2019) beskriver en kvinna hur hon vid uppsökandet av vård för svåra bröstsmärtor på en akutmottagning blev hemskickad med en banan och ett glas vatten när sjukhuspersonalen såg att patienten hade ett dokumenterat alkoholmissbruk. Socialarbetarna menar att dessa negativa erfarenheter kvinnorna har gällande hur de blivit bemötta av myndighetspersoner bidrar till att kvinnorna stannar kvar i det våldsamma förhållandet längre eftersom de drar sig för att söka hjälp och menar att det resulterar i att de missbrukar som ett sätt att stå ut med våldet. Socialarbetare 5 berättar:

Att använda narkotika och alkohol är ju oerhört symtomlindrande. Så där finns ett tydligt samband mellan våldsutsatthet och att utveckla beroendeproblematik.

(Socialarbetare 5)

En annan konsekvens som socialarbetarna ser är att det kan påverka förtroendet kvinnorna har för de på ett negativt vis. Flera av socialarbetarna upplever att kvinnorna de möter är vana vid att bli kritiserade för sitt missbruk av myndighetspersoner, vilket leder till att deras förtroende för myndighetspersoner minskar och de tonar ner graden av sitt missbruk, även för personalen på det skyddade boendet. Socialarbetare 5 berättar:

Man ser ju mig som tillhörande socialtjänsten fast jag jobbar här på det skyddade boendet och man ljuger för behandlingspersonal och socialtjänst om missbruket, det tror jag bara är tradition [...]

(Socialarbetare 5)

En annan socialarbetare tillägger att stigmatiseringen av hur samhället ser på missbrukare kan göra att kvinnorna upplever att de blir stämplade på grund av sitt missbruk. Samtliga socialarbetare vid intervjuerna var enade om att detta var väldigt problematiskt och där socialarbetare 4 förklarade det med orden:

Du har fått höra från vården osv. att missbruket gör dig mindre värd. Du får inte samma hjälp eller att det finns lika mycket hjälp att få [...] det kanske heter att "*du måste sluta missbruka för att få hjälp*".

(Socialarbetare 4)

En förväntan av att inte bli trodd eller lyssnad på kan resultera i att kvinnorna inte söker hjälp och stöd för sin våldsutsatthet menar socialarbetarna, vilket i förlängningen kan leda till att de blir utsatta för mer våld och hamnar i ett djupare missbruk för att stå ut med våldet. Goffman (2020, s.9) beskriver stigma som att personer och grupper blir socialt utstötta av den rådande samhällsnormer som har med ens kategorisering i samhället att göra. Goffman (2020, s.25) menar att stigma handlar om egenskaper som är oförenliga med den stereotypa bilden av individen/ gruppen i sig, likt missbrukande och våldsutsatt kvinna så är det två stora tabubelagda samt oförenliga bilder av den idealbilden som finns av "normkvinnan". Att vara missbrukare är att vara socialt stigmatiserad, särskilt när du är kvinna. Socialarbetare 1 berättar om kvinnornas situation gällande stigma och skam:

De har blivit så otroligt dåligt bemötta i samhället över lag på grund av att de är missbrukare. Du har dels skammen för att du är kvinnlig missbrukare, många är skammade för de också är mammor! [...] har fått sina barn omhändertagna sedan länge. Du har skammen för att du är våldsutsatt! De ligger dubbelt upp på så många faktorer! Så många stigmatiserande ämnen på varandra!

(Socialarbetare 1)

Studien av Gilbert (2012) visar att kvinnor som missbrukar tyngre droger, som heroin och kokain, ofta skuldbeläggs av myndigheter gällande våldet de utsatts för. Socialarbetarna vi intervjuade berättar alla att de ser det som viktigt att se bortom deras missbruk och fokusera på våldet de utsatts för. Socialarbetare 1 berättar:

När det gäller målgruppen, att se dem och våldsutsattheten bortsett från missbruket, det är skillnaden! Att vi inte straffar dem för att de tar återfall, att vi inte behandlar dem som missbrukare! Utan behandlar dem som våldsutsatta kvinnor. Det är de som gör skillnaden!

(Socialarbetare 1)

När socialarbetarna diskuterar kring hur kvinnornas erfarenheter av hur de blivit bemötta av myndigheter påverkar deras arbete lyfter de en enligt de viktig aspekt, nämligen att de ser det som en del av sin uppgift att öka kvinnornas förtroende för myndighetspersoner.

Socialarbetarna menar att det ökar de våldsutsatta kvinnornas motivation att söka och ta emot stöd och hjälp om de blir påmind om positiva erfarenheter av myndighetskontakter. Socialarbetare 1 utvecklar:

[...] har blivit så nedtryckta av så många instanser och tjänstepersoner, då är det ju självklart att man går in med inställningen att försvara sig direkt! Då måste man påminna *“Du måste försöka att ha en positiv inställning, att detta kommer bli ett bra möte”*. Så säger den *“Men vi blir alltid dåligt bemötta”*. Då får man påminna *“Fast vi är ju bra, så då kanske de också är bra!”* Att inbringa hopp i en hopplös situation.

(Socialarbetare 1)

6.3 Tillgängligheten för skyddade boenden

Studiens andra frågeställning är *“Hur resonerar socialarbetare på skyddade boenden kring hur tillgängligheten på skyddade boenden ser ut för kvinnor som har en missbruksproblematik och utsätts för våld i nära relation?”*. Vi redovisar och analyserar resultatet under följande två teman: *“Moraliska förklaringar”* samt *“Utmaningar missbruket kan föra med sig”*.

När de sex intervjuades socialarbetarna i vår studie resonerade kring hur tillgängligheten ser ut för skyddade boende till kvinnor med missbruksproblematik var alla överens om att det behövs fler skyddade boende för målgruppen. Socialarbetarnas resonemang kretsade kring möjliga förklaringar till varför det finns få skyddade boende som tar emot dessa kvinnor med missbruksproblematik.

6.3.1 Moraliska förklaringar

Det första temat som är centralt när socialarbetarna resonerar kring hur tillgängligheten ser ut för skyddade boende till kvinnor med missbruksproblematik handlar om mer moraliska förklaringar, som att det finns en stigmatiserande bild av missbruk som bidrar till att kvinnorna döms på förhand. Statistik från 2020 och 2021 visar att 78 % av de skyddade boendena som finns i Sverige inte tar emot kvinnor som har en missbruksproblematik (Lindholm et al. 2020; Pastorek et al. 2021). Socialarbetarna menar att dessa kvinnor helt enkelt inte är en prioriterad grupp i samhället. Socialarbetare 6 säger:

Det är ingen som vill jobba med den målgruppen, det är för svårt, det är inte prioriterat i samhället och så heter det “*det går inte att lita på en knarkare*” [...]

(Socialarbetare 6)

Mattsson (2021, s.190) skriver om processen att göras till klient att när kvinnan i ett förhållande där hon blir utsatt för våld faller utanför normen för vad som är “*en riktig kvinna*”. Mattsson (2021, s.190) menar att om kvinnan som blivit utsatt för våld inte lever upp till de föreställningar som finns om hur en våldsutsatt kvinna bör vara, tar inte omgivningen varken hennes relation eller utsatthet på allvar. Det intersektionella perspektivet inkluderar exempelvis kategorierna kön, sexualitet, klass, etnicitet, funktionalitet och ålder samt faller klienten utanför normgrupperna i någon av dessa kategorier kan det innebära att tröskeln till att få hjälp och stöd av samhället blir större (Mattsson 2021). Socialarbetarna bekräftar den bilden och menar att de ser att kvinnorna de arbetar med ofta har en slags trippel utsatthet: av att vara kvinna, av att ha missbruksproblematik och att de utöver det ofta har någon diagnos eller lever i hemlöshet och att alla dessa faktorer sammantaget leder till samhället inte prioriterar insatser för denna gruppen. Socialarbetare 2 instämmer och beskriver utsattheten såhär:

Faller man utanför ramen för hur den våldsutsatta “*normkvinnan*” ska vara, alltså kvinna utan beroende, med barn, utan funktionsnedsättning, utan diagnoser osv. [...] faller du utanför den normen är det oerhört svårt att få rätt stöd och hjälp!

(Socialarbetare 2)

Socialarbetarna menar gemensamt att det finns en syn i samhället som innebär att om du är missbrukare, i synnerhet som kvinna, så får du skylla sig själv. Socialarbetarna menar att det är denna synen på missbrukare som gör att så många skyddade boende har som krav att du måste vara nykter innan du kan få hjälp med din våldsutsatthet. En av socialarbetarna, socialarbetare 1, utvecklar samhällssynen gällande dessa kvinnor:

[...] vi i Sverige har en väldigt snäv och bestämd bild av missbrukare. Att “*missbrukare får skylla sig själva*”, att de är “*ovärdiga fattiga*”. Trots att missbruk idag klassas som en sjukdom så är det nog inte så folk tänker ändå!

(Socialarbetare 1)

Socialarbetarna som vi intervjuade uttrycker att kvinnor med missbruksproblematik som utsätts för våld i nära relation inte är någon prioriterad grupp i samhället, utan ses primärt som stigmatiserade och “*de andra*”. Deras upplevelse kan förklaras med hjälp av Goffmans teori om stigma, som innebär att ju mer utanför normen du rör dig desto större blir skam- och skuldbeläggandet från samhället (Goffman, s.25, 2020). Likt Gilbert (2012) förklarar hur man i flera tidigare studier tenderar att klumpa ihop alla typer av missbruk till “*missbruk*” så försvårar denna samhällsliga uppfattning för kvinnorna att bli hörda, hjälpta eller trodda på. Samhällets bemötande försvårar möjligheterna för kvinnorna att söka och därmed få hjälp, exempelvis genom tillgängligheten och samhällets förutfattade meningar. Det kan således bli problematiskt om alla kvinnor med missbruksproblematik ses som en enhetlig grupp.

6.3.2 Utmaningar missbruk kan föra med sig

Det andra temat som återkommer när socialarbetarna resonerar kring hur tillgängligheten ser ut för skyddade boende till kvinnor med missbruksproblematik handlar om mer praktiska utmaningar som missbruk kan föra med sig i relation till att hålla skydd och säkerhet. Även om samtliga intervjuade socialarbetare själva arbetar på skyddade boende som riktar sig till kvinnor med missbruksproblematik, ser de inte det som oproblematiskt att placera kvinnor med missbruksproblematik på skyddat boende. Socialarbetare säger:

Jag tror att, hade det funnits enkla lösningar så hade det också funnits gott om sådana platser, men det är svårt [...] det är en väldigt svår grupp att hålla trygga [...] vi kan inte kräva att du ska vara drogfri innan du lämnar relationen[...] hur ska man ens kunna bli drogfri i en våldsmiljö? Men när det är missbruk är det svårt att få den platsen trygg och tillgänglig för alla [...]

(Socialarbetare 1)

Socialarbetarna menar att en av riskerna som missbruket för med sig är att kvinnorna riskerar att röja uppgifter om var det skyddade boendet är placerat någonstans och det kan vara en bidragande orsaken till att tillgängligheten för skyddat boende för denna målgrupp är låg. Det kan handla om att kvinnorna behöver få pengar till droger, att hon pga missbruket behöver regelbunden kontakt med sjukvården och att förövaren kan hitta henne därigenom. Detta kan ses som direkta konsekvenser av missbruket. Socialarbetare 2 förklarar följande:

När man är hög är det omöjligt att hålla skyddet [...] dels behöver du pengar för att upprätthålla ditt missbruk, ofta behöver de ju sälja sig och även de som säljer drogerna är ju riskpersoner [...] sen det här om man är knuten till en LARO-verksamhet så är det också väldigt lätt för förövaren att hitta dem [...] asså beroendet blir ju viktigare än deras, för de själva, deras skydd!

(Socialarbetare 2)

Samtliga av socialarbetarna menar att en av anledningarna till att tillgängligheten för skyddade boenden för kvinnor med missbruksproblematik är så låg är för att det är ett stort ansvar att hantera men de pekar också på de fysiska hälsorisker missbruk kan leda till. Missbruk kan i värsta fall få dödlig utgång ifall kvinnorna tar en överdos eller får delirium av alkohol. Att använda detta som argument för att inte placera kvinnor som är i aktivt missbruk på skyddat boende överensstämmer med forskning som finns från tidigare studier (Gezinski et al. 2021). Dessa livsfarliga risker berättar socialarbetare 2 ytterligare om:

Så länge det är drogmissbruk är det ganska hög risk att de dör och att ta på sig då ett ansvar för en person, att ja [...] vi vill ju inte riskera att någon ligger här med andningsuppehåll [...] en grupp som vi ser ganska ofta är ju de som varit nyktra i flera år som sedan har halkat in i en våldsam relation och sedan då börjat bruka och när det eskalerar, när de blivit höga då minns de inte vad de stoppat i sig [...]

(Socialarbetare 2)

Andra risker som kan leda till att skyddet röjs handlar mer om egenskaper som socialarbetarna applicerade på kvinnorna. Socialarbetarna tillskrev kvinnorna som missbrukar vissa egenskaper och personlighetsdrag. Dessa egenskaper kan således ses som mer indirekta konsekvenser av missbruket. I intervjuerna med socialarbetarna uttrycker dem mycket sympati för de våldsutsatta kvinnornas situation och pekar ofta ut strukturella orsaker till varför det finns så få skyddade boende som tar emot dessa kvinnor. Vid några tillfällen under intervjuerna tar socialarbetarna dock upp orsaker som beror på egenskaper den våldsutsatta kvinnan har. Det kan handla om att socialarbetarna uttryckte att kvinnor med missbruk ofta ljuger eller är så högljudda, och att detta kan leda till att det blir svårt att hålla skyddet och

säkerheten på skyddade boenden. När socialarbetare 6 ska förklara hur det kan bli svårt att hålla skyddet för de placerade kvinnorna som har missbruksproblematik säger hon:

Det är en jätteutmaning, för nästan alla de här med längre missbruk är väldigt högljudda, de pratar ju på ett sätt så folk hör ju att de har skyddat och är väldigt oförsiktiga [...] jag har gått och fått ganska dömande tankar faktiskt, men sedan läste jag en studie som visade att kvinnor som befinner sig i miljöer där de inte blir hörda eller lyssnade på, blir högljudda och då tänkte jag: “*jaaa! Där har vi det!*”.

(Socialarbetare 6)

En del av Goffmans (2020) analys om begreppet stigma handlar om den stigmatiserades identitet. Begreppet social identitet handlar om att bygga upp en identitet kring den stigmatiserade gruppen och tillskriver de en rad egenskaper för att övertyga andra människor om att den gruppen utgör ett hot och en fara. Enligt denna teori om social identitet kan anledningarna bakom att socialarbetarna beskriver att de missbrukande kvinnorna har egenskaper som gör att de utgör en fara, vara att det är ett sätt att förklara och försvara varför kvinnorna inte får den hjälp de behöver av samhället. Mattsson (2021) skriver att en central del av det intersektionella perspektivet är att förstå hur maktstruktur påverkas av att vi konstruerar olika kategorier. Enligt detta perspektiv, bidrar personal inom socialt arbete till att upprätthålla bilden av att det är egenskaper hos den våldsutsatta missbrukande kvinnan själv som är en del av anledningarna till att tillgängligheten för skydd är sämre för denna grupp jämfört med gruppen våldsutsatta kvinnor utan missbruksproblematik.

Forskning visar också att personal på skyddade boende ser det som sin främsta uppgift att ge psykosocialt stöd och att “*allt annat*” som kvinnor med missbruksproblematik för med sig i form av praktiska behov tar personalens tid samt så finns det inga resurser kvar till deras främsta arbetsuppgift: att ge psykosocialt stöd (Ekström 2016; Gilchrist et al. 2019; Schäfer et al. 2009). Socialarbetarna menar att det finns en stor kompetens bland personalen på de skyddade boendena men det är problematiskt att tiden inte räcker till för att ge varje klient det emotionella stöd hon behöver, eftersom de praktiska problem som missbruk kan föra med sig tar upp mycket tid. Socialarbetare 5 berättar:

Vi behöver hjälpa till med alla de praktiska sakerna som med räkningar, ringa samtal, kronofogden, försäkringskassa, LARO, medicin [...] de har ju förstört sin hälsa, sina tänder [...] det är ett enormt berg att klättra upp för [...] har du missbrukat så har det kostat på hälsa, ekonomi, socialt, allt verkligen! Så det är en utmaning minst sagt.

(Socialarbetare 5)

7. Avslutande diskussion

I detta kapitel kommer vi att kort sammanfatta studiens resultat och knyta an till våra två frågeställningarna samt syftet för vår studie. Vidare kommer vi diskutera vilka konsekvenser val av teori och metod haft för vår studie. Avslutningsvis ger vi förslag på vidare forskning.

Syftet för vår studie har varit att undersöka hur socialarbetare på skyddade boenden resonerar kring att arbeta med kvinnor som utsatts för våld i nära relation där det också finns en missbruksproblematik. Socialarbetarna som vi intervjuade beskriver det som utmanande att arbeta med våldsutsatta kvinnor med missbruksproblematik och menar att sambandet mellan missbruk och våld i nära relation är komplext. Genomgående i socialarbetarnas resonemang kring sambandet mellan missbruksproblematik och våld i nära relation är att de ser kvinnornas missbruksproblematik som sekundär, och menar att huvudproblematiken för dessa kvinnor är deras våldsutsatthet och deras psykiska ohälsa. Socialarbetarna beskriver hur missbruksproblematiken kan bidra till en dubbel utsatthet för kvinnan som försvårar i uppbrottsprocessen från den våldsutövande mannen. Socialarbetarna lyfter olika förklaringar till varför det finns en brist på skyddade boende som tar emot kvinnor med missbruksproblematik. En förklaring bygger på att missbruk kan medföra mer praktiska utmaningar som kan göra det problematiskt att hålla skydd och säkerhet för kvinnorna på det skyddade boendet. En annan förklaring grundar sig i att socialarbetarna anser att det finns stigmatiserande föreställningar om hur missbrukande kvinnor är, vilket bidrar till att målgruppen inte prioriteras i samhället.

Vårt val av teoretiskt perspektiv, Ervin Goffmans teori om stigma och Kimberlé Crenshaws teori om intersektionalitet, hjälpte oss att kunna analysera studiens material dels på en strukturell nivå men också utifrån den våldsutsatta kvinnans situation. Båda teorierna gör det möjligt att inta ett kritiskt förhållningssätt till det sociala arbetet, medan andra teoretiska

perspektiv hade hjälpt oss vara mer lösningsorienterade i analysen. Med hjälp av ett annat teorival hade vi också kunnat belysa socialarbetarnas perspektiv och lyfta hur de påverkas av att arbeta med målgruppen.

Det finns en gedigen mängd studier som styrker att kvinnor med missbruksproblematik oftare drabbas av våld i nära relation jämfört med kvinnor utan missbruksproblematik, samtidigt som det finns en brist i riktade hjälpinsatser i form av skyddat boende för denna målgrupp. Vi var intresserade av att undersöka det paradoxala i att det ligger till så, samt undersöka ifall anledningarna bakom är av mer praktisk eller moralisk karaktär. Vår slutsats efter att ha genomfört denna studie är att det verkar beror på en kombination av de båda. Ett tema som socialarbetarna lyfte som inte fick så stort utrymme inom ramen för denna studie var samsjuklighet. Det är inte ovanligt att kvinnor med missbruksproblematik som utsätts för våld i nära relation samtidigt har någon form av psykisk ohälsa och behöver stöd från många olika instanser. Socialarbetarna ser det som problematiskt att det ofta finns krav på nykterhet innan kvinnan får behandling för sin psykiska ohälsa eller hjälp med sin våldsutsatthet. Samsjuklighetsutredningen S 2020:8 (Regeringen 2021) är en utredning som innebär stora förändringar för hur samhällets insatser för personer med samsjuklighet organiseras. Förslag på vidare forskning hade varit att undersöka hur förslagen i samsjuklighetsutredningen påverkar socialarbetares arbete och tillgängligheten för skyddade boende för kvinnor som utsätts för våld i nära relation där det också finns en missbruksproblematik.

8. Referenslista

Aftonbladet 2022 <https://www.aftonbladet.se/tagg/kvinnovald> Hämtad: 220518

Alvehus, Johan (2013). *Skriva uppsats med kvalitativ metod: En handbok*. Stockholm: Liber

Ahrne, Göran & Peter Svensson (2015). Att designa ett kvalitativt forskningsprojekt. I Ahrne, Göran & Peter Svensson. (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber

Beijer, Scheffel Birath, DeMarinis, & af Klinteberg (2015). Facets of Male Violence Against Women With Substance Abuse Problems: Women With a Residence and Homeless Women. *Journal of Interpersonal Violence* 33(9): 1391–1411

Brazier, B. (2009) *Intimate partner abuse: First nation's women's experience*. Dissertation Abstracts International: Section B: The Sciences and Engineering., 69 (7-B) (2009), p. 4480

Brownmiller, Susan (1975) *Against our will: Men, women and rape*. New York: Bantam Books.

Bryman, Alan (2018) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber.

Brå 2022 <https://bra.se/statistik/statistik-utifran-brottstyper/vald-i-nara-relationer.html>
Hämtad: 220405

Clark, H. W., & Power, A. K. (2005). Women, co-occurring disorders, and violence study: A case for trauma-informed care. *Journal of Substance Abuse Treatment*, 28, 145-146.

Crenshaw, Gotanda, Peller & Thomas (1995) *Critical race theory : the key writings that formed the movement*. New press

DSM-IV https://plus.rjl.se/info_files/infosida39803/dsm_iv_missbruk_beroende.pdf Hämtad: 220519

Dworkin, Menon, Bystrynski, Allen (2017). Sexual assault victimization and psychopathology: A review and metaanalysis. *Clinical Psychology Review*, 56. 65-81

Eldén, Sara (2020) *Forskningsetik : vägval i samhällsvetenskapliga studier*. Lund: Studentlitteratur

Expressen 2021
<https://www.expressen.se/nyheter/polisen-larm-om-vald-i-nara-relationer-varje-dag/> Hämtad: 220518

Gilbert, L., El-Bassel, N., Chang, M., Wu, E., & Roy, L. (2012). Substance use and partner violence among urban women seeking emergency care. *Psychology of Addictive Behaviors*, 26, 226-235.

Gilchrist, Dennis, Radcliffe, Henderson, Howard & Gadd (2019) The interplay between substance use and intimate partner violence perpetration: A meta-ethnography *International Journal of Drug Policy*, 65 (2019): 8-23

Goffman, Erving (2020) *Stigma: den stämplandes roll och identitet*. Lund: Studentlitteratur

Gun Heimer, Annika Björck, Ulla Albért, Ylva Haraldsdotter (2019) *Våldsutsatta kvinnor: samhällets ansvar*. Lund: Studentlitteratur

Helena Tolvhed (2010) *Intersektionalitet och historievetskap*. Scandia 756:1

Holmberg, Carin, Smirthwaite, Goldina & Nilsson, Agneta (2005). *Mäns våld mot missbrukande kvinnor: ett kvinnofridsbrott bland andra*. Stockholm: Mobilisering mot narkotika

Hradilova Selin, Klara (2009) *Våld mot kvinnor och män i nära relationer: våldets karaktär och offrens erfarenheter av kontakter med rättsväsendet*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet

<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/nationella-riktlinjer/2019-1-16.pdf>

Hydén, M. (2019) Har sociala problem ett kön? I: Meeuwisse, A. Swärd, H. (red.) *Perspektiv på sociala problem*. (2:a upplagan). Stockholm: Natur och Kultur.

Josefsson & Birk (2013) *Fristad från våld– en vägledning om skyddat boende*. Socialstyrelsen ISBN 978-91-7555-094-7 Artikelnr 2013-9-2. Edita Västra Aros

Kvale, Steinar & Svend Brinkmann (2014) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Tredje upplagan. Lund: Studentlitteratur

Lindholm. Bashar Aréen, Corovic, Dufort, Falk, Holm, Khayati, Lindberg & Radia (2020) *Kartläggning av skyddade boenden i Sverige*. Artikelnummer: 2020-6-6817, Publicerad: 2020-06-15, Socialstyrelsen

Läkartidningen 2013
<https://lakartidningen.se/aktuellt/nyheter/2013/09/dsm-5ny-diagnos-ersatter-missbruk-och-beroeende/> Hämtad: 220519

Mattsson, Tina (2021) *Intersektionalitet i socialt arbete: teori, reflektion och praxis*. Malmö: Gleerups

Mattsson, Tina (2021) *Intersektionella perspektiv på våld i nära relationer*. Stockholm: Liber

Rennstam, Jens & David Wästerfors (2015) *Från stoff till studie: om analysarbete i kvalitativ forskning*. Lund: Studentlitteratur

Moser Hällen, Linn (2021) *Intersektionella perspektiv på våld i nära relation*. Liber

NE 2022 <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/missbruk> Hämtad: 220512

O'Brien, D. Ermentrout, C.F. Rizo, W. Li, R.J. Macy, S. Dababnah (2016) I never knew which way he would swing:" Exploring the roles of substances in the lives of system-involved intimate partner violence survivors. *Journal of Family Violence*, 31 (1) (2016), pp. 61-73

Kilpatrick, Dean G, Ron Acierno, Heidi S. Resnick, Benjamin E. Saunders, Connie L. Best (1997) A 2-Year Longitudinal Analysis of the Relationships Between Violent Assault and Substance Use in Women. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, (65) 5 pp. 834-847

Pastorek, Winnersjö, Gavelin, Salmi, Ginsberg, Sinadinovic, Brené, Lundström, Lindahl, Hedman Wallin, Höglblom, Jarvad, Nilsson Carlsson, Helgesson, Bertilsson & Svensson. (2021) *Missbruk, substansrelaterade diagnoser och spel om pengar- Tematisk uppföljning av behov, vård och stöd i förhållande till det nationella ANDT-arbetet och spel om pengar.* Artikelnummer 2021-4-7277, Socialstyrelsen

Praktisk medicin 2021 <https://www.praktiskmedicin.se/sjukdomar/missbrukberoende/>
Hämtad: 220519

Regeringen2021
<https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2021/11/sou-2021-193/> Hämtad: 221231

SBU 2022 <https://www.sbu.se/sv/publikationer/skrifter-och-faktablad/fakta-om-ptsd/> Hämtad: 220803

Scheff, J. T & B. Starrin (2019) Ett emotionssociologiskt perspektiv på sociala problem: skam och utsatthet. I: Meeuwisse, A. Swärd, H. (red.) *Perspektiv på sociala problem.* (2:a upplagan). Stockholm: Natur och Kultur.

Schäfer, I., Verthein, U., Oechsler, H., Deneke, C., Riedel-Heller, S., & Martens, M. (2009). What are the needs of alcohol dependent patients with a history of sexual violence? A case-register study in a metropolitan region. *Drug and Alcohol Dependence*, 105, 118-125.

SFS 1962:700, Brottsbalk

SFS 2001:453, Socialtjänstlag

Socialtjänstlag (2001:453)

Socialstyrelsen 2016
<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/klassifikationer-och-koder/2016-9-37.pdf> Hämtad: 220519

Socialstyrelsen 2019
<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/nationella-riktlinjer/2019-1-16.pdf>

Socialstyrelsen 2021
<https://www.socialstyrelsen.se/om-socialstyrelsen/pressrum/debattartiklar/missbruk-slar-hardare-mot-svenska-kvinnor/> Hämtad: 220809

Socialstyrelsen

2022a

<https://www.socialstyrelsen.se/kunskapsstod-och-regler/omraden/vald-och-brott/vald-i-nara-relationer/> Hämtad: 220405

Upphandlingsmyndigheten 2022

<https://www.upphandlingsmyndigheten.se/statsstod/riktade-vagledning/hur-kan-kommuner-finansiera-eller-anskaffa-skyddat-boende/kommunens-ansvar-for-valdsutsatta-personer-och-deras-barn/> Hämtad: 220513

Vetenskapsrådet (2002) *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet

Wilson I, M. Wilson, K. Graham, A. Taft (2017) *Living the cycle of drinking and violence: A qualitative study of women's experience of alcohol-related intimate partner violence*. *Drug and Alcohol Review*, 36 (1) (2017): 115-124

Wright N, M.J, C.N.E. Tompkins, L. Sheard (2007) Is peer injecting a form of intimate partner abuse? A qualitative study of the experiences of women drug users. *Health and Social Care in the Community*, 15 (5): 417-425

Öberg, Hradilova Selin (2019) Dödligt våld i Sverige 1990–2017- *Omfattning, utveckling och karaktär*. BRÅ Rapport 2019:6

1177 2022

<https://www.1177.se/Kronoberg/liv--halsa/psykisk-halsa/nar-nagot-hander-i-familjen/for-dig-som-har-en-narstaende-med-problem/nar-nagon-nara-dig-har-ett-missbruk/> Hämtad: 220512

9. Bilagor

Bilaga 1: Informationsbrev

Informationsbrev

Hej,

Vi är två studenter på socionomprogrammets sjätte termin via Lunds Universitet som är i full gång med att skriva vår kandidatuppsats. I vår studie vill vi undersöka hur socialarbetare på skyddade boenden resonerar kring att arbeta med kvinnor som blivit utsatta för våld i nära relation där det även finns en missbruksproblematik hos kvinnan. Vi letar efter respondenter till våra intervjuer som har minst 6 månaders erfarenhet av att arbeta med socialt arbete på ett skyddat boende som tar emot målgruppen kvinnor med missbruksproblematik. Vi har inte som krav att det skyddade boendet ska ta emot kvinnor som är i aktivt missbruk under tiden hon är placerad, däremot ska det inte finnas krav på nykterhet/negativt drogtest eller dylikt innan kvinnan placeras. Vi vill att du som respondent har en akademisk examen som är relevant för socialt arbete. Intervjun kommer hållas på distans via Zoom och vara i ca. 40 min. Vi ser gärna att intervjun hålls mellan v. 15-16 om möjligt. Tack på förhand samt för att ni tagit er tid att läsa detta mejl.

Vi önskar er en fortsatt trevlig dag och hoppas på återkoppling via telefonnummer eller mejl nedan!

Med vänliga hälsningar, Ronja och Malin

Ronja Johansson Jarl

xxxxxxx@student.lu.se

Tfnr: xxxx-xxxxxx

Malin Carlsson Kovacs

xxxxxxx@student.lu.se

Tfnr: xxxx-xxxxxx

Bilaga 2: Samtyckesblankett

Samtyckesblankett

Skriftligt samtycke till medverkan i intervju om socialarbetares syn på skyddade boenden samt hur de resonerar kring att arbeta med målgruppen kvinnor som utsatts för våld i nära relation där det också finns en missbruksproblematik hos klienten.

Jag som deltar i intervjun vill härmed medverka i studien och har informerats om studiens syfte. Jag är därmed medveten om hur mina svar kommer att användas, bearbetas och hanteras. Min medverkan i studien är frivilligt och som informerat kan jag när jag önskar avbryta min medverkan. Jag har informerats om att intervjun kommer att spelas in och syftet med detta. Jag har även fått informationen gällande texten av intervjuens innehållande mina svar kommer att publiceras och att jag kommer bli avidentifierad, vilket innebär att jag kommer bli anonym.

Jag samtycker härmed till att medverka i studien:

Ort och datum

Namnunderskrift

Namnförtydligande

Bilaga 3: Intervjuguide

Intervjuguide

- **Introduktion:**

- **Presentation:**

Namn, universitet

- **Presenterar syftet**

Introduktion av oss och vår kandidatuppsats samt informationsbrev inklusive syfte och frågeställningar.

Intervjuramar:

Tid: ca. 40 min, semistrukturerad intervju

- **Forskningsetik:**

Information om de forskningsetiska principerna; konfidentialitet, frivillighet och anonymitet samt att intervjun kan avbrytas när som helst utan anledning samt frågor kan avstås.

Till detta hör även information om samtycke till deltagande i studien och inspelning av intervjun.

Information om att det insamlade samt transkriberade materialet kommer att förvaras på säker plats under arbetets gång för denna studie, inlåst via en USB-sticka samt att materialet enligt samtyckesblanketten kommer att raderas efter att uppsatsen är klar.

Bekräfta att samtyckesblanketten är påskriven sedan tidigare samt även mottagen av oss.

Eventuella frågor vid intervjun:

Inspelningen startar

- **Inledande frågor:**

- Vad har du för utbildning?/ Någon vidareutbildning för just denna målgruppen?
- Hur länge har du arbetat med målgruppen våldsutsatta kvinnor med missbruk?
- Berätta om din nuvarande arbetsplats och vilka arbetsuppgifter du har?
- Hur skulle du kort beskriva vad våld i nära relation är?
- Hur skulle du kort beskriva vad ett missbruk är?

- **Tema: Sambandet**

- **Hur resonerar du kring *sambandet* mellan att som kvinna ha en missbruksproblematik och att utsättas för våld i nära relation?**
- Hur upplever du att kvinnorna mår när de kommer till ert boende?
- Vad berättar kvinnorna för er om våldet de upplevt?
- Vad berättar kvinnorna för er om missbruket?

- Vilken roll tror du att missbruket har för dessa kvinnor som blir utsatta för våld?/ Vice versa?
- Vilken roll tror du att missbruket har när det kommer till uppbrottsprocessen, och att söka hjälp för att kunna lämna relationen?
- Finns det ett annat stödbehov hos dessa kvinnor jämfört med kvinnor som inte har ett missbruk?
- Är det något mer du vill tillägga gällande sambandet för den här målgruppen?....

● Tema: Tillgängligheten

- **Hur resonerar du kring hur *tillgängligheten* på skyddade boenden ser ut för kvinnor som har en missbruksproblematik och utsätts för våld i nära relation?**
- Varför tror du det är så?
- Vilka konsekvenser kan du se att det får att det ser ut så?
- Vad berättar kvinnorna själva om hur det blivit bemötta av olika myndigheter innan de fått placering på ert skyddat boende?
- Berätta om hur er verksamhet är rustad för att kunna möta dessa kvinnor?
- Känner du som personal på det skyddade boendet du arbetar på att du har tillräckligt med förutsättningar för att möta dessa kvinnor?
- Vad är utmanande/ svårt med att arbeta med denna gruppen kvinnor?
- Är det något mer du vill tillägga gällande tillgängligheten för den här målgruppen?....

● Avrundning/avslutande frågor:

- Finns det något som du skulle vilja tillägga?
- Vill du senare ha uppsatsen skickad till dig?
- Tack för att du ställde upp på intervjun & för din medverkan!